

Dítě v registrovaném partnerství

Monika Ševců

Bakalářská práce
2007

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Baťa ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2006/2007

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Monika ŠEVCŮ**
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Dítě v registrovaném partnerství**

Zásady pro vypracování:

Zpracování teoretické části: do jaké míry může registrované partnerství nahradit klasický rodinný model, charakteristika pojmů, důsledky výchovy dítěte v registrovaném partnerství, problematika dítěte v registrovaném partnerství s pohledu odborníků v psychologické, pedagogické a sociální oblasti.
Zpracování praktické části: šetření mezi veřejností ve věku 18–50 let ve Zlínském kraji. Analýza výsledků šetření.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

MATOUŠEK, O. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: SLON, 1993. ISBN 80-901424

MACH, P. Registrace partnerství: pokrok, nebo nezodpovědné riziko? Praha: CEP, 2006. ISBN 80-86547-51-5

MOŽNÝ, I. Sociologie rodin. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. ISBN 80-86429-05-9

ADLER, A. Psychologie dětí. Praha: Práh, 1994. ISBN 80-85809-22-2

STANTON, G. T. Marriage on trial: the case against same-sex marriage and parenting. Downrs Grove: InterVarsity Press, 2004. ISBN 80-30832742

Vedoucí bakalářské práce: **doc. PhDr. Anna Masariková, CSc.**

Ústav pedagogických věd

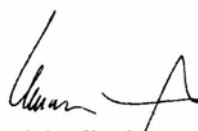
Datum zadání bakalářské práce: **23. února 2007**

Termín odevzdání bakalářské práce: **25. května 2007**

Ve Zlíně dne 23. února 2007

L.S.

Ing. Jitka Chudarová
pověřená děkanka

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
ředitel ústavu

ABSTRAKT

Tato práce se zabývá možností vychovávat dítě v registrovaném partnerství. Hlavním cílem je poskytnout bližší pohled na otázku homosexuálního rodičovství. Práce je zaměřena na možné pro i proti výchovy dětí v homosexuálním svazku, na potenciální negativní, případně pozitivní dopady takového prostředí na vývoj dítěte a na možnost fungování registrovaného partnerství jako plnohodnotná rodina schopná výchovy dětí.

Práce je doplněna výsledky výzkumu provedeného mezi veřejností ve Zlínském kraji, týkajícího se pohledu veřejnosti na registrované partnerství a na možnost výchovy dítěte v registrovaném partnerství.

Klíčová slova: rodina, homosexualita, dítě, registrované partnerství, výchova

ABSTRACT

This thesis deals with possibility to have the child in registered partnership. The main objective is give further view at question of homosexual parenting. The thesis is focus on positive and negative upbringing of children in homosexual parenting, on possible negative and positive impacts of this homosexual world to children's evolution and on possibility behaviour registered partnership like a full-fledged family.

The thesis is komplement of research's record which was performed between public in Zlin. Research is about opinions of public to registered partnership and about opinions of public to possibility to have the child in registered partnership.

Keywords: family, homosexuality, child, registered partnership, upbringing

Motto :Porozumět si
ne znamená přizpůsobit se jedni druhým,
ale pochopit navzájem svou identitu.

Václav Havel

OBSAH

ÚVOD.....	8
I TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1. RODINA.....	10
1.1 DEFINICE.....	10
1.2 PSYCHOLOGICKÁ CHARAKTERISTIKA RODINY.....	10
1.3 ZÁKLADNÍ FUNKCE.....	11
1.4 HISTORIE RODINY.....	12
1.5 VÝVOJOVÝ CYKLUS RODINY.....	16
1.6 MEZINÁRODNÍ NORMY	18
1.7 ZÁKONY ČR.....	19
2. HOMOSEXUALITA.....	20
2.1 DEFINICE.....	20
2.2 TYPY HOMOSEXUALITY	21
2.3 VZNIK HOMOSEXUALITY	23
2.3.1 Biologický vývoj.....	23
2.3.2 Endokrinologie.....	23
2.3.3 Vliv prostředí a výchovy	24
3. REGISTRované PARTNERSTVÍ	24
3.1 RODINNÝ STAV: REGISTRované PARTNERSTVÍ	24
3.2 PRÁVNÍ ÚPRAVA REGISTRovanÉHO PARTNERSTVÍ	25
3.2.1 Práva a povinnosti partnerů	25
3.2.2 Zánik registrovanÉho partnerství	25
3.3 NÁROK ADOPTOVAT DÍTĚ NEEEXISTUJE.....	27
3.4 REGISTRované PARTNERSTVÍ A DĚTI.....	28
3.5 RODIČE A DĚTI ANEB EXISTUJE HOMOSEXUÁLNÍ RODINA?.....	29
3.6 RODINA JAKO SELEKTIVNÍ INSTITUCE	30
4. REGISTR. PARTNERSTVÍ JAKO ALTERNATIVNÍ FORMA RODINY..	32
4.1 ARGUMENTY PROTI HOMOSEXUÁLNÍ RODINĚ	32
4.1.1 Nedostatky ve výzkumech homosexuálního rodičovství.....	32
4.1.2 Možné negativní vlivy prostředí homosexuální rodiny na vývoj dítěte	32
4.1.3 Skutečné problémy dítěte z homosexuální rodiny	35

4.1.4 Argument tradičního rodinného modelu	36
4.2 ARGUMENTY PRO HOMOSEXUÁLNÍ RODINU.....	36
4.2.1 Genderové preference a chování.....	37
4.2.2 Sexuální preference a chování.....	37
4.2.3 Mentální zdraví	37
4.2.4 Chování rodičů vůči sexuálnímu vývoji dítěte.....	38
4.2.5 Rodičovské schopnosti	38
4.2.6 Sociální přizpůsobení	38
5.NÁZORY ODBORNÍKŮ	39
5.1.PSYCHOLOGICKÉ PROBLÉMY DÍTĚTE HOMOSEXUÁLNÍCH RODIČŮ Z POHLEDU PSYCHOLOGA.....	39
5.2 PROBLÉMY SE SEXUÁLNÍ ORIENTACÍ DÍTĚTE HOMOSEXUÁLNÍCH RODIČŮ Z POHLEDU PSYCHOLOGA.....	39
5.3 PROBLEMATIKA LESBICKÝCH MATEK A GAY OTCŮ Z POHLEDU SOCIOLOGA	40
II PRAKTICKÁ ČÁST	42
6.VÝZKUM	43
6.1 VYMEZENÍ ZKOUMANÉ PROBLEMATIKY	43
6.2 CÍL VÝZKUMU	43
6.3 VÝZKUMNÝ VZOREK	43
6.4 DOTAZNÍK	43
6.5 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ.....	47
6.6 SHRNU TÍ ANALYTICKÝCH POZNATKŮ	57
ZÁVĚR.....	59
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	61
SEZNAM OBRÁZKŮ	63

ÚVOD

S homosexualitou se všichni setkáváme, především pak ve velkých městech a nejspíš se její nositelé nacházejí i mezi našimi známými či přáteli. Velmi často si toho ale nejsme vědomi, protože naše společnost dosud není tolerantní natolik, abychom tuto odlišnost plně chápali. Homosexualita stejně jako každá odlišnost charakterizující menšinu, je záležitost, která se týká všech lidí, přinejmenším proto, že každý do nějaké menšiny patří.

Není zcela jisté zda se homosexualita vyskytuje více u mužů, jak to vyplývá z výzkumů nebo zde hraje fakt, že ženská homosexualita je méně nápadná. V každém případě, homosexualita a sexuální orientace vůbec je záležitostí osobní a ne vždy zřejmou i samotnému nositeli.

Otázka rodičovství homosexuálních partnerů je ve vyspělých zemích světa den ode dne diskutovanějším tématem. Společnost si stále více uvědomuje přítomnost homosexuální menšiny v populaci bojující za stejná práva, která mají heterosexuální páry.

Porozumět znamená podívat se na problém z pohledu těch, kteří jsou uvnitř něj.

V práci nejdříve nabízím pohled do historie rodiny a zaměřuji se na klasický heterosexuální model, následně se věnuji problematice registrovaného partnerství a rodinnému modelu s homosexuálními rodiči. Zaměřuji se na otázky dopadu výchovy dítěte homosexuálními rodiči na jeho vývoj, na argumenty znějící proti takovému způsobu výchovy a také na argumenty vylučující negativní dopady prostředí homosexuální rodiny na dítě.

Mým cílem není měnit postoje člověka, který si mou práci přečte, ale nabídnout porovnání, zda registrované partnerství může fungovat jako plnohodnotná rodina schopná výchovy dětí.

V praktické části práce se zabývám výsledky anonymního šetření mezi veřejností ve Zlínském kraji, které se týká postoje veřejnosti k registrovanému partnerství a možnosti vychovávat v registrovaném partnerství dítě.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. RODINA

1.1 Definice

Jednoznačná definice pojmu rodina je velmi problematická. Liší se podle přístupu různých vědních disciplín jako je sociologie, psychologie, právo nebo demografie. Také různé oblasti téže vědy přistupují k pojmu rodina rozdílně. I pokud bychom se omezili na psychologické pojetí, nalezneme různé definice rodiny podle různých systémových přístupů (psychoanalýza, behaviorismus atd.). Literatura uvádí rozdílné definice na základě různých aspektů (rolí, komunikace, procesu socializace a individualizace apod.) Uvedu proto hned několik definicí pojmu rodina.

Podle psychologického slovníku[5] je rodina „*společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy, odpovědností a vzájemnou pomocí*“

Psychologický slovník[5] rozlišuje rodinu nukleární která zahrnuje pouze otce, matku a děti a rodinu širší. Součástí širší rodiny je i další příbuzenstvo (prarodiče, strýcové, tety, sestřenice, bratřenci apod.).

Josef Výrost uvádí v knize Aplikovaná sociální psychologie[16] definici J. Langmaiera a M. Kňourové. Rodina je „*institucionalizovaná biosociální skupina, vytvořena přinejmenším ze dvou členů odlišného pohlaví, mezi nimiž neexistuje pokrevní pouto.*“

Jaroslav Řezáč definuje rodinu v knize Sociální psychologie[11], s odvoláním na P. Říčana jako „*intimní vztahový systém, časoprostorově ohraničený a vyznačující se relativní trvalostí.*“

1.2 Psychologická charakteristika rodiny

Rodina je skupina, která svým členům poskytuje:

bezvýhradnou akceptaci jejich lidské existence

ochraňující prostředí (hmotné i sociální)

zajištění životních potřeb

vzájemnou podporu

východisko a zprostředkující článek při pronikání do makrosociálního prostředí[5].

1.3 Základní funkce rodiny

Funkce rodiny se vyvíjí v souvislosti se společenskými změnami a proměnou kulturních faktorů, které ovlivňují postavení rodiny ve společnosti i vztahy uvnitř rodiny. Moderní rodina pozbyla některé ze svých dřívějších funkcí. Jiné funkce pouze ztratili (popř. získaly) na důležitosti.

Funkce reprodukční

Funkce materiální

V minulosti významnější než nyní, kdy funguje systém sociálních podpor a slabší členové rodiny již nejsou tolik závislí na silnějších.

Funkce výchovná

Rodina poskytuje dítěti základní orientaci v okolním světě. Funguje jako regulátor nežádoucích činností.

Funkce emocionální

V této oblasti je rodina jedinečná a nezastupitelná. Rodina poskytuje všem svým členům uspokojení řady potřeb. Mezi jinými potřeby podpory, pomoci a přijetí, potřeby společných rituálů, společných plánů apod.

Proto aby rodina plnila uvedené funkce je třeba přítomnosti všech jejích členů. Vzhledem k dítěti tedy hlavně obou rodičů. Je všeobecně známo, že absence jednoho z rodičů je pro sociální i emocionální vývoj dítěte velmi škodlivá. Pokud je rozpad rodiny neodvratitelný, je třeba udržet vztahy mezi oběma rodiči a dítětem na nejvyšší možné úrovni, aby zůstalo zachováno co nejvíce z výše zmiňovaných funkcí[9].

1.4 Historie rodiny

Pravěk a otázka matriarchátu

Manželství, kdy spolu žili muži i ženy ve skupině a existoval volný výběr partnerů.

Děti narozené z těchto svazků byly společné, protože nebylo jasné, kdo je otcem jednotlivých dětí. Matky měly k dětem přirozeně blíže a měly také velmi důležité postavení. Vyvinul se matriarchát.

Později se vydělily jednotlivé dvojice a vznikalo párové soužití. Bylo také velmi volné, ale otec už získával větší vliv na své dítě.

Postupně, když dvojice v páru začínala mít nějaký majetek, který vznikl chovem dobytka a oddělováním polí, rozvojem řemesel a obchodu, vznikala monogamie. Otec byl tedy autoritou, ale bohužel velmi násilnou. Žena měla podřízené postavení, stala se inventářem v domácnosti, bez práv, pouze s povinnostmi. Velmi patrná byla také nadřazenost muže v sexuální sféře. Přesto je však monogamie pokrokovější především v péči o děti. Je to už znak civilizované společnosti, kde oba rodiče mají za své děti odpovědnost.

Rodina sdílí stejný náboženský kult, obývá společně teritorium, má vnitřní i vnější ekonomické vazby, uplatňuje pravidla dovolující a zakazující jisté sňatky. Klany jsou v některých společnostech řízeny radou starších, která může sloužit i jako soud. Jakmile se začali živit lovem, specializovali se na něj muži a ženy se specializovaly na sběračství.

Nálezy z jihovýchodní Evropy a z Blízkého východu dokládají existenci usedlé neolitické kultury, která byla postavena na ženských hodnotách. Nejvyšším božstvem v ní byla Velká matka, (matka země atd.) Ženský princip byl posvátný, kult pěstovaly ženy – kněžky, šamanky. Zdrojem obživy bylo především pěstování plodin, jehož se účastnili muži i ženy. Lov – sféra mužů, měl jen doplňkový význam. Tato kultura nevedla války. Chyběly velké společenské rozdíly a majetek se pravděpodobně dědil z matky na dceru.

Starověké Řecko a Řím

V 8. a 7. st. př.n.l., byla řecká společnost organizována podle rodů.

Rod, byl soubor rodin, jejichž muži odvozovali svůj původ od společného předka. Rod měl krále, který byl představitelem kultu a nejvyšším politikem, neměl však kompetence hospodářské, byl také nejvyšším soudcem. Rodina byla striktně patriarchální. Muži a ženy se oddělovali i při jídle, ale po skončení jídla mohly ženy k mužům přisednout. Ženám příslušely všechny domácí práce, včetně vaření – s výjimkou přípravy masa, to byla doména mužů. Mužům se tolerovaly konkubíny, většinou otrokyně. Levobočci mohli být uznáni za legitimního potomka, pokud manželka neporodila syna. Před svatbou se slušelo, aby se

o dívku ucházelo více nápadníků a pořádaly se pro ně soutěže – otec dívky vybral nejlepšího. Svatba i narození prvního dítěte byly provázeny rituály, které měly neutralizovat nepříznivé síly. Věřilo se totiž, že na každé první věci a bytosti lpí kletba zrušitelná obětí.

Řecká společnost klasické doby muže nutila ke sňatkům. Ve Spartě např. hrozil mužům, kteří by se odmítli oženit, trest. V jiných státech upadali svobodní muži do veřejného opovržení. Muž se neženil s lásky, ale proto aby měl mužského následovníka, který by udržoval rodinný kult. Žena byla v podřízeném postavení. Muž se mohl rozvést bez všech formalit kvůli ženě nevěře nebo neplodnosti, pokud se s neplodnou ženou nerozešel vystavoval se tak sankcím nebo opovržení. Žena chtěla-li se rozvést musela se obrátit na státního úředníka. Nevěra muže ji neopravňovala k rozvodu. Dítě bylo považováno za plnoprávnou bytost, když dostalo jméno. Odkládání dětí bylo prostředkem regulace velikosti rodin. Ujala-li se dítěte bezdětná žena, mohl muž uznat dítě za svého potomka. Nebo se nalezené dítě mohlo stát otrokem toho, kdo je vychoval.

Římské právo odlišovalo dva druhy sňatku. Přísný – nevěsta přecházela z péče otcovy do péče manželovy. Volný – kdy nevěsta zůstávala v péči otcově. S krizí římské republiky se dostává do krize i římská rodina. Nemajetné ženy mohly pracovat jako švadleny, porodní báby, kojné, kadeřnice, písařky, vychovatelky, a dokonce i jako lékařky. Rozvodů bylo v Římě mnohem víc než v Řecku.

Staří Slované a rodina ve středověku

Slované

Přišli na naše území okolo 5. st.n.l, žili v malých vesnicích a v hradištích chráněnými dřevěnými palisádami. Provozovali zemědělství se střídavým obděláváním půdy. Slovanská rodina byla patriarchální. V pohanské době mohli mít muži více žen, byla to však výsada bohatých.

Východní Slované měli soužití ženy s více muži, zejména bratrů s jednou ženou. Je doloženo tzv. snachočenstvo, sňatek vykonaný otcem ženicha v zastoupení, sexuálně konzumovaný také otcem ženicha, a to do synovy dospělosti. Existují i zprávy o jarních oslavách plodivých sil přírody, během kterých byly sexuální styky dovoleny všem se všemi. Nebylo vyžadováno panenství od nevěst, bylo to považováno za příznak dívčiny neatraktivnosti. Sňatky domlouvaly otcové nevěst, kteří dostávali za děvče tzv. zasnubní dar. Po sňatku se striktně vyžadovala věrnost od ženy. Cizoložství s vdanou ženou mohlo být potrestáno smrtí, otroctví apod. Svobodnou ženu muž milovat směl a mohl ji zařadit mezi své konkubíny nebo manželky.

Středověk

Byl společností agrární. Žila v existenční nejistotě, a často na pokraji hladu. Později se společnost stala stavovskou. Každý stav měl také specifický typ rodiny. Nejvyšším stavem byla šlechta, zvláštní stav byli duchovní, stav tvořili i kupci a měšťané, venkované – se dělili na svobodné a poddané. Středověká šlechta pěstovala kult statečnosti, víry a platonické lásky.

Ve 13. století středověká společnost přechází na peněžní hospodářství, před tím bylo směňováno jen pomocí naturálií. Dědil nejstarší syn hospodářův. Vrchnost musela souhlasit se sňatkem. Uzavírání sňatků bylo od 11. st. svěřeno církvi.

Jednotlivec mohl existovat bez rodiny jen těžko. Bez příslušnosti k feudálnímu pánovi a bez příslušnosti k rodině neměl ve společnosti místo. Středověká rodina je patriarchální a kmenová. Je běžné soužití širších rodin, ale 3-4 generační rodina je vzácností. Ve městech byly sňatky odkládány do doby, kdy se muž stal soběstačným ekonomicky. Středověká rodina byla podobná rodině antické (vedoucí postavení muž, podřízenost ženy, vysoká oddělenost mužské a ženské role, necitelnost vůči narozeným dětem, vázanost rodiny na majetek.) Rodina je společenskou, výrobní, výchovnou jednotkou.

Evropský novověk

V renesanční době byla dostupná ženám ze středních vrstev práce o kterou měli muži malý zájem. V r. 1791 se v Paříži objevuje první vznikající feminismus. Žádá se naprostá rovnost mužů a žen, právo na zcela svobodnou volbu mužského partnera určenou pouze citovou náklonností. Od toho momentu se patriarchální rodina začíná rozpadat. Proces zrovnoprávnění ženy je záležitost dodnes neukončená. V roce 1792 byl uzákoněn rozvod, ale manžel měl právo na své mužské potomky, pokud byli starší sedm let, a žena byla ekonomicky znevýhodněna. Za Napoleona byl rozvod opět zrušen v r. 1816.

Novověká industrializace přenesla pracovní místo z rodiny do továrny a soustředila obyvatele do měst. Zavedení školní docházky odvedlo děti z rodin na větší část dne. V 19. a 20. st. začaly v průmyslu pracovat i ženy. Na trhu práce má žena stále horší postavení než muž. Muž přestal být jediným živitelem rodina a jeho prestiž začala klesat. Sňatky začaly být určovány přáním snoubenců žít společně[6].

Moderní doba

Lidi osvobodila od starých vazeb na společenskou třídu i na místní komunitu, lidé nejsou podřízeni vrchnosti ani církvi. Podle Tofflera[15] žijeme na počátku nové civilizace tzv. „třetí vlny“. Rodiny třetí vlny už nejsou rodinami zakládány kvůli dětem, ale rodinami, v nichž jsou na prvním místě individuální zájmy dospělých osob. Tyto rodiny jsou méně stabilní a fragmentární. Role muže a ženy se ve veřejné sféře vyrovnávají, zato doma muž přestává být vidět. Stává se jedním ze dvou živitelů rodiny, který není příliš ochoten zastávat nutné práce kolem dětí a domácnosti. Jenže emancipovaná žena je mnohem méně ochotna tyto nároky plnit. Mužovo postavení v rodině je čím dál tím nejistější.

Dalším výrazným rysem postindustriální rodiny je pokračující předávání dřívějších odpovědností rodiny na stát. Budoucí stát s hypertrofovanou sociální starostí by mohl být vnímán jako obrovská náhradní rodina.

Současná rodina v Čechách je rodinou zaměstnané ženy, která je přetížena souběžnými požadavky práce a domácnosti. Častěji dává podnět k rozvodu. Po roce 1989 stoupl věk při

uzavírání prvního sňatku a klesla porodnost. Nastává krize podnikatelských rodin, kde muži jsou takřka nepřítomni. Jiným typem problému je, když se muž musí vypořádat s tím, že jeho žena dosáhla lepšího postavení jako on a je tedy významnější postavou jak doma tak ve společnosti. Nová doba přinesla také vysoký tlak rodičů na školní výkony dětí[8].

1.5 Vývojový cyklus rodiny

volba partnera

Transkulturní studie ukázaly, že muži kladou důraz ve všech kulturách na vzhled a mládí partnerky. Ženy téměř bez výjimky očekávají, že muž bude o něco starší a že bude schopen rodinu ekonomicky zajišťovat. Muži i ženy mají zájem na prosperitě a stabilitě rodiny, kterou spolu chtějí založit. Při volbě partnera dává většina přednost člověku stejné rasy, stejné sociální vrstvy a stejného náboženství.

V našem kulturním okruhu je hlavní podmínkou zamilovanost, která trvá několik měsíců a u mužů rychleji než u žen přechází do stavu střízlivějšího vědomí.

Sňatek

Ještě v 18. století byl sňatek pozoruhodně propracovaným rituálem. Obřad a postup mimo jiné také předurčoval manželské role. Umožňoval psychické zpracování protichůdných pocitů, které sňatek vyvolává u snoubenců, tak u jejich rodičů. Rodiče dali ke sňatku veřejný, závazný souhlas.

Dnes za vznik manželství jsou odpovědni jen sami snoubenci, sňatek je možný i bez souhlasu rodičů. Ekonomická podpora mladé rodiny ze strany předchozí generace je i dnes nutností, není to však věc veřejná, nemluví se ani o věnu ani o majetku ženicha. Dávají se svatební dary.

Narození dítěte

Pro výchovu potomků je důležitý trvalý vztah mezi rodiči. Porod je pro dítě stres. Podle moderních názorů by měl být pro dítě maximálně šetrný. Podporuje se co nejčastější a co nejintenzivnější kontakt matky s dítětem. Matka se po porodu orientuje převážně na dítě

na které je zvýšeně citlivá a sniženě citlivá na všechno ostatní. Dítě matku rozliší od jiné osoby už několik dní po narození, pravděpodobně se orientuje čichem. Dítě se interakčně sladí s rodičem až na tolik, že připomíná duet. Dítě se tak učí komunikačním dovednostem, velmi špatně snáší odloučení od rodiče a projevuje se u něj tzv. separační úzkost, která je nejvýraznější mezi 12.- 18. měsícem.

Otec se může cítit ohrožen, zejména pokud pro něj péče jeho ženy byla vysokou hodnotou. S dítětem mu přišel na scénu konkurent, jež v boji o zájem ženy vítězí na celé čáře. Režim života v rodině diktuje novorozenec.

Péče o děti váže matku k domovu a znemožňuje práci. Tuto situaci nejvíce pocítují hlavně ženy na sídlištích. Období narození prvního respektive druhého dítěte je i obdobím tzv. první manželské krize.

Rodina se školními a dospívajícími dětmi

Mateřská a později základní škola představuje pro dítě přechod do nového sociálního prostředí. V tom momentě se zkouší jak funkční tak psychologická výbava dítěte. Mimoškolní vzdělání může přispět k jednostrannému přetěžování dětí.

Pro adolescenci je typické černobílé hodnocení světa. Studie ukázaly, že vzpoura mladistvého nemusí být vždy bouřlivá a ve většině rodin nedojde k vážné roztržce.

Rodina ve fázi opuštěného hnízda

Ženy po čtyřicítce mění své postoje od tradičně ženských k „emancipovanějším“, stávají se ráznějšími, jsou více orientovány na výkon, angažují se víc v mimorodinných záležitostech, jsou emočně vyrovnanější. U mužů jsou analogické změny. Sdílejí více své prožitky, zajímají se více o lidi, uvědomují si více své emoce. U některých párů dosud dřímající rozdíl v hodnotové orientaci – potlačovaný v zájmu dětí – manželský svazek rozbije. Na druhé straně průběh konfliktů je brzděn zkušenostmi, rozhledem, přiměřeným konzervatismem. Pouta mezi nejmladší a starou generací bývají méně problémová, méně tenzní než vztahy mezi sousedními generacemi.

Starý člověk se může v naší kultuře uplatnit jako pomocník a partner předchozích generací své rodiny. Jeho hlavním problémem je hrozící izolace[7].

1.6 Mezinárodní normy

Listina základních práv a svobod[24]

Čl. 32 odst.1 *Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena.*

odst.4 *Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů, děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být odloučeni proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona.*

odst.5 *Rodiče, kteří pečují o dítě, mají právo na pomoc státu.*

Úmluva o právech dítěte[24]

Úmluva byla přijata 20. listopadu 1989 v New Yorku. Česká republika ji ratifikovala v lednu 1991.

Čl. 3 odst.1 *Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejným nebo soukromým zařízením sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány.*

odst.2 *Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují zajistit dítěti takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho, přičemž berou ohled na práva a povinnosti rodičů, zákonných zástupců nebo jiných jednotlivců právně za něho odpovědných, a činí pro to všechna potřebná zákonodárná a správní opatření.*

Čl. 12 odst.1 *Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečují dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech*

záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni.

Čl. 18 odst.1 *Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, vynaloží veškeré úsilí k tomu, aby byla uznána zásada, že oba rodiče mají společnou odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. Rodiče nebo v odpovídajících případech zákonní zástupci, mají prvotní odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte, základním smyslem jejich péče musí být přitom zájem dítěte.*

1.7 Zákony České republiky

Zákon č. 94/1963 Sb.[25]

Hlava první

Rodičovská zodpovědnost

§ 31 (1) *Rodičovská zodpovědnost je souhrn práv a povinností*

(a) při péči o nezletilé dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj.

(2) *Při výkonu práv a povinností uvedených v odstavci 1 jsou rodiče povinni důsledně chránit zájmy dítěte, řídit jeho jednání a vykonávat nad ním dohled odpovídající stupni jeho vývoje. Mají právo užít přiměřených výchovných prostředků tak, aby nebyla dotčena důstojnost dítěte a jakkoli ohroženo jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj.*

(3) *Dítě, které je schopno s ohledem na stupeň svého vývoje vytvořit si vlastní názor a posoudit dosah opatření jeho se týkajících, má právo obdržet potřebné informace a svobodně se vyjadřovat ke všem rozhodnutím rodičů týkajících se podstatných záležitostí jeho osoby a být slyšeno v každém řízení, v němž se o takových záležitostech rozhoduje.*

§ 32 (1) *Rozhodující úlohu ve výchově dětí mají rodiče.*

(2) *Rodiče mají být svým osobním životem a chováním příkladem svým dětem.*

§ 34 (1) *Rodičovská zodpovědnost náleží oběma rodičům.*

§ 35 *Dítě je povinno své rodiče ctít a respektovat.*

Hlava druhá

Výchovná opatření

§ 44 (3) *Zneužívá-li rodič svou rodičovskou zodpovědnost nebo její výkon nebo ji závažným způsobem zanedbává, soud jej rodičovské zodpovědnosti zbaví.*

§ 45 (1) *Vyžaduje-li to zájem dítěte, může soud svěřit dítě do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče, jestliže tato osoba poskytuje záruku jeho řádné výchovy a se svěřením dítěte souhlasí. Při výběru vhodné osoby dá soud přednost zpravidla příbuznému dítěte.*

2. HOMOSEXUALITA

2.1 Definice

podle Wikipedie, otevřené encyklopedie

Homosexualita, někdy nazývaná též homosexuální orientace, homosexuální preference, homosexuální zaměření, homosexuální založení, je v lékařském (psychiatrickém) a sexuologickém významu převažující nebo výhradní erotická citlivost (reaktivita) vůči osobám (jedincům) téhož pohlaví. Od konce 19. století, kdy tento pojem (nikoliv jím označovaná skutečnost) vznikl, zhruba do třetí čtvrtiny 20. století byla rozhodujícími lékařskými autoritami považovaná za nemoc nebo poruchu, v současné době ji nejvýznamnější zdravotnické a psychologické instituce považují za vrozenou odlišnost, která není poruchou zdraví.

Homosexuální založení se obvykle projevuje celoživotně v citové, vztahové i genitální rovině. Za příznivých okolností bývá spojeno se schopností vytvářet plnohodnotný citový

vztah s osobou nebo osobami téhož pohlaví srovnatelný s citovými vztahy heterosexuálně zaměřených osob různého pohlaví. Za nepříznivých okolností může vést k neurotizaci, asociálnímu způsobu života nebo sebevraždě homosexuálně zaměřené osoby a různým formám společenského odmítání, stigmatizace nebo i k vážnému ohrožení jejího života ze strany společenského okolí.

Pojem homosexualita bývá vnímán též jako homosexuální identita, tedy v souvislosti s tím, že dotčená osoba se k tomuto pojmu (konstruktu) buď sama přihlásí, nebo je jím ocejchována jakožto odlišná od většiny či od normy a jsou jí tím přiřazeny prezentační stereotypy (konotace), které jsou na pojem navázány. V tomto smyslu homosexualita není vrozená, ale historicky a kulturně podmíněná. Za jiných okolností jsou tytéž psychické dispozice interpretovány v jiných pojmech a kontextech, v důsledku čehož se projevují jiným chováním a jinými společenskými interakcemi. Podobné posuny lze pozorovat také u lidí, kteří se „stanou“ homosexuály (objeví svou homosexualitu) v pozdějším věku nebo kteří se považují za napravené nebo vyléčené z homosexuality.

Homosexuální identita nemusí vždy znamenat ztotožnění se s gay hnutím a jeho prezentačními stereotypy; uvědomění si vlastní homosexuality může být slučitelné i například s egodystonním postojem a vědomým odmítáním homosexuálních vztahů a citů nebo s jejich vědomým uplatňováním v rámci různých jiných typů společenských vztahů (přátelství, mužské spolky atd.), případně s přijetím většinového životního stylu a životem v manželství a rodině[23].

2.2 Typy homosexuality

Nejznámější dělení homosexuality je podle pohlaví:

ženská (*lesbismus, lesbická láska, tribadie, sappismus*) - označuje se podle básničky Sappó žijící v 6. století před Kr. na ostrově Lesbos. Vyjadřovala v básních lásku k ženám, většinou chovankám svého ústavu – estétské školy pro mladé dívky. Do jedné ze svých žákyň se vášnivě zamilovala a když její láska nebyly opětovány, vrhla se Sappó ze

zoufalství do moře.
Podle věku vyhledávaných partnerek můžeme rozlišovat *graeofilii* (staré ženy), *gynekofilii* (dospělé ženy), *parentofilii* (adolescentní dívky), *korofilii* (děti).

mužská (*androfilie, uranismus, pederastie*) – podle věku partnerů opět rozlišujeme *gerontofilii* (starci), *androfilii* (dospělí muži), *efebofilii* (partneři 15 - 20letí).

Důležité je rozdělení podle pocitů jedince:

egodystonní – jediný druh homosexuality, který je považován za nemoc. Jedinec svoji orientaci odmítá, žije v konfliktu, touží po heterosexuálních stycích, ale není schopen je uskutečňovat a svoji orientaci si přiznat. Nejsou adaptováni na skutečnost, že se svým sexuálním zaměřením liší od většiny, že homosexualita není společností zcela akceptována. Tito jedinci trpí častými depresemi a časté jsou bilanční sebevraždy.

egosyntonní – jedinec je se svojí orientací plně smířen, vyrovnán, přijímá ji a svému okolí ji přiznává. Jejich orientace je jim vlastní, netouží po změně, a jsou považováni za osoby zdravé[5].

Americký sexuolog Kinsey v roce 1953 rozlišil šest stupňů homosexuálního chování.

stupeň I. – *příležitostné homosexuální chování*. Jedinci jsou heterosexuálně zaměřeni, ale jsou schopni přijímat i homosexuální podněty a v některých případech na ně reagují homosexuální aktivitou, která však není preferována a nemá tendenci k opakování.

stupeň II. – *častější než příležitostné homosexuální chování*. Jedinci jsou heterosexuálně zaměřeni, ale schopni vždy přijímat i impulsy homosexuální; jsou vždy homosexuálními impulsy stimulováni, jsou schopni ve jít v homosexuální interakci, jsou schopni tyto interakce opakovat, ale nemají plný pocit satisfakce. Jejich uspokojení je větší pro heterosexuálních aktivitách.

stupeň III. – *stejně časté homosexuální jako heterosexuální chování*. Tito jedinci dosahují plné satisfakce jak v heterosexuálních, tak v homosexuálních interakcích a jejich fantazijní produkce je rovněž obojího druhu.

stupeň IV. – *častější než příležitostné heterosexuální chování*. Jde o jedince převážně homosexuální, kteří mají pocit satisfakce z homosexuálních interakce, jsou ovšem schopni přijímat i stimuly heterosexuální a vejít v heterosexuální interakce. Dávají však přednost interakcím homosexuálním.

stupeň V. – *příležitostné heterosexuální chování*. Jedinci jsou převážně homosexuální, jen ojedinele reagují na heterosexuální stimuly. Heterosexuálním aktivitám nedávají přednost a nevracejí se k nim.

stupeň VI. – *výhradně homosexuální chování*. Jde o čistou homosexualitu nereagující na heterosexuální stimuly. Heterosexuální prvky se u těchto jedinců neobjevují ani ve fantazijní produkci[2].

2.3 Vznik homosexuality

Příčiny homosexuální orientace nejsou ještě zdaleka dořešenou otázkou. Výzkumy v posledních letech však dokazují, že homosexualita je vrozená, pohlavní orientace se v lidském mozku utváří ještě před narozením dítěte.

2.3.1 Biologický vývoj

Pohlavní identita, sexuální orientace, sexuální preference jsou uloženy v části mozku, která se nazývá hypotalamus – řídí naše pocity a hormonální regulaci našeho těla spolu s dalšími producenty hormonů. Homosexualita je jednou z vývojových variant hypotalamu. Nejedná se tedy o poruchu, ale o variantu. Má povahu celoživotní orientace, která je samozřejmou součástí lidských společenství již od počátku kulturní historie lidstva[10].

2.3.2 Endokrinologie

K determinaci sexuální orientace dochází mezi druhým a třetím měsícem prenatalního vývoje. Předpokládá se, že k ovlivnění stačí jeden jediný týden vývoje plodu. Kritický je zejména osmý až devátý týden. Tyto domněnky potvrdil svými pokusy Dörner. Změny ve vývoji hypotalamických center mohou být zapříčiněny deficitem enzymů, které se podílejí na tvorbě pohlavních hormonů[10].

2.3.3 Vliv prostředí a výchovy

Po narození přistupují k biologickým předpokladům též vlivy psychosociální, včetně vlivu rodiny. Tyto vlivy však mohou sehrát určitou roli pouze během raného dětství a zřejmě jen u disponovaných jedinců. Je třeba zdůraznit, že mnozí homosexuálně orientovaní muži a ženy vyrůstali v úplném a harmonickém rodinném prostředí a byli vychováváni stejně jako jejich heterosexuálně orientovaní sourozenci. Je spolehlivě prokázáno, že homosexualitu nelze „získat“ špatným výchovným a sociálním působením[10].

3. REGISTROVANÉ PARTNERSTVÍ

3.1 Rodinný stav: registrované partnerství

Česká republika se přiřadila k dalším zemím, které uzákonily možnost uzavírání partnerských svazků pro lidi stejného pohlaví. Cesta vzniku tohoto zákona nebyla příliš jednoduchá, v uplynulých letech se jím sněmovna zabývala několikrát, a až pátý pokus o jeho schválení vyšel.

Zákon o registrovaném partnerství vstoupil v platnost 1. července 2006. Od tohoto data tedy homosexuálové mohou uzavírat partnerské svazky.

Registrované partnerství se uzavírá formou prohlášení učiněného osobně před matričním úřadem. Tyto pověřené matriky samy určují, kde tato prohlášení přijímají.

Tak jako matriky vedou knihu manželství, do které se zapisují všechny sňatky uzavřené konkrétním matričním úřadem, existuje i kniha registrovaného partnerství, kde se zaznamenávají vzniklá partnerství gayů a lesbiček.

Zákon přímo zakazuje, aby se některý z registrovaných partnerů stal osvojitelem dítěte, ale nebrání svěření jeho vlastního dítěte do jeho výchovy. Ovšem stanoví mu povinnost chránit řádný vývoj a výchovu dítěte. Co se pod tímto termínem skrývá, zákon neupřesňuje. Nepochybně má tato povinnost ale vztah jak k materiální, tak k sociální

stránce výchovy. Tedy že skutečnost, že dítě vyrůstá v homosexuální rodině, jej nikterak nepříznivě neovlivní. To nepochybně vychází z faktu, že společnost nadále chce, aby se děti v drtivé většině případů vychovávaly v heterosexuálních rodinách. Partner, který je rodičem, má povinnosti stejné jako "klasičtí" rodiče podle zákona o rodině: povinnost zajistit péči o zdraví a o tělesný, rozumový, citový a mravní vývoj dítě, spravovat jeho majetek apod. Když tedy jeden z partnerů pečuje o dítě, podílí se na výchově dítěte i druhý partner. I ten má povinnost zajistit řádný vývoj a výchovu dítěte[22].

3.2 Právní úprava registrovaného partnerství

Dne 15.3.2006 přehlasovala Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR prezidentovo veto, a tak schválila návrh zákona o registrovaném partnerství. Stalo se tak téměř osm let od chvíle, kdy byl PSP ČR předložen první ucelený poslanecký návrh zákona o registrovaném partnerství osob stejného pohlaví. Dne 3. dubna 2006 byl tento návrh zákona publikován ve Sbírce zákonů pod č. 115/2006 pod názvem zákon o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů.

Dle zákona o registrovaném partnerství vzniká registrované partnerství osob stejného pohlaví vstupujících do partnerství jejich osobním, souhlasným prohlášením. Podmínkou vstupu do partnerství je, aby alespoň jedna z osob vstupujících do partnerství byla státním občanem České republiky, dále oba partneři musí mít způsobilost k právním úkonům, dosáhnout osmnácti let věku a nesmí se jednat o osoby navzájem příbuzné v linii přímé a sourozence. Nesmí se jednat o osobu, která již dříve uzavřela manželství nebo která již dříve vstoupila do partnerství anebo do obdobného svazku osob stejného pohlaví v zahraničí,

a její manželství nebo partnerství anebo obdobný svazek trvá[22].

3.2.1 Práva a povinnosti partnerů

Práva a povinnosti partnerů jsou zákonem upraveny tak, že partneři mají v partnerství stejné povinnosti a stejná práva, nedohodnou-li se v podstatných věcech, rozhodne na

návrh některého z nich soud. Partner je oprávněn zastupovat druhého partnera v jeho běžných záležitostech, zejména přijímat za něho běžná plnění, pokud zvláštní právní předpis nestanoví jinak. Jednání jednoho z partnerů při obstarávání běžných záležitostí partnerství zavazuje oba partnery společně a nerozdílně; to platí pro závazky vzniklé v době trvání partnerství, i v případě, že partnerství následně bylo prohlášeno za neplatné nebo zaniklo.

Analogicky institutu manželství je i u registrovaného partnerství upravena vzájemná vyživovací povinnost partnerů, a to i po zrušení partnerského soužití.

Existence partnerství není překážkou výkonu rodičovské zodpovědnosti partnera vůči jeho dítěti ani překážkou svěřeni jeho dítěte do jeho výchovy. Pokud jeden z partnerů pečuje o dítě a oba partneři žijí ve společné domácnosti, podílí se na výchově dítěte i druhý partner; povinnosti týkající se ochrany vývoje a výchovy dítěte se vztahují i na tohoto partnera.

3.2.2 Zánik registrovaného partnerství

Partnerství zaniká smrtí jednoho z partnerů nebo prohlášením jednoho partnera za mrtvého a zrušením partnerství rozhodnutím soudu. Opět obdobně jako u manželství soud zruší partnerství buď na návrh jednoho z partnerů, prokáže-li žalobce, že partnerský vztah již fakticky netrvá nebo v případě, že se druhý z partnerů k návrhu na zrušení partnerství připojí, soud nezkoumá, zda partnerský vztah již fakticky netrvá, a rozhodne o zrušení partnerství.

Partnerství se zapisuje na místo rodinného stavu v občanském průkazu partnera a v jiných veřejných listinách.

Dále zákon upravuje změnu některých souvisejících ustanovení, konkrétně 18 jiných právních norem. Jedná se zejména o občanský zákoník, trestní zákon, trestní řád, zákon o rodině, občanský soudní řád, zákoník práce, přestupkový zákon, živnostenský zákon, zákon

o státní sociální podpoře, zákon o evidenci obyvatel a rodných číslech atd.

Příkladem uvádím nejpodstatnější změny v právech a povinnostech registrovaných partnerů (dále jen „partner“)

1/ Změny občanského zákoníku

Nově je partner zařazen do první dědické skupiny v případě dědění ze zákona, dále je osobou blízkou podle občanského zákoníku, má právo na ochranu osobnosti partnera po jeho smrti a přechází na něj nájem bytu po smrti jeho partnera.

2/ Změna trestního zákona a trestního řádu

Partner je osobou blízkou podle trestního zákona, má právo napadnout rozsudek ve prospěch svého partnera jako obžalovaného podle trestního řádu, má možnost zvolit partnerovi obhájce, právo odeprít výpověď podle trestního řádu a nově lze trestní stíhání zahájit pouze se souhlasem partnera, pokud tento vystupuje jako poškozený.

3/ Změna zákona o rodině

Partneři mohou uzavřít občanský svazek, mohou svého partnera zastupovat v běžných záležitostech, partneři mají vůči sobě vyživovací povinnost, a to i po zrušení svazku. Pro partnery platí zákaz uzavření dvojího svazku, partnerství nemá vliv na vyloučení svěřené dítěte do pěstounské péče a do výchovy partnera.

4/ Změny ostatních zákonů

Nově je upravena možnost partnera stát se odpovědným zástupcem partnera či možnost pokračovat v živnosti partnera po jeho úmrtí podle živnostenského zákona. K dalším četným změnám došlo v úpravách týkajících se vztahů sociálního zabezpečení, např. u posuzování osob pro přiznání dávek státní sociální podpory, nemocenského pojištění, důchodového pojištění atd[22].

3.3 Nárok adoptovat dítě neexistuje

„trvajícím partnerství brání tomu, aby se některý z partnerů stal osvojitelem dítěte“.[22]

Adopce, tedy osvojení dítěte upravuje zákon o rodině, stejně tak i pěstounství i rozhodování o náhradní péči, včetně ústavní. Vychází ze zájmu dítěte. Ten je v ČR a v demokratických státech zájmem hlavním a přednostním při tvorbě předpisů i v praxi. Proto nikdo nemá zákonný nárok na osvojení dítěte. Soud rozhodne, vázán zákonnými podmínkami,

o osvojení jedním osvojitelem, nebo manželským párem.

Osvojitel může být i homosexuální, pokud není v registrovaném partnerství, zákon to nezakazuje. Naopak výslovně uvádí, že o vlastní dítě může člověk, který žije v registrovaném partnerství, pečovat.

Ale ani nesezdaný různopohlavní pár, byť by měl už několik dětí, si společně osvojit dítě podle zákona nesmí. Je to pozůstatek výhod, jimiž stát zahrnoval manželství. Od dob, kdy koncem 40. let, kdy jsme ustoupili od vyznačování, zda dítě je z lože manželského či nemanželského, je tu značný pokrok, ale určitá diskriminace nesezdaných párů stále zůstává.

3.4 Registrované partnerství a děti

Uzavření registrovaného partnerství nezmění vztahy lesbických či gay rodičů k jejich biologickým dětem, i nadále jim mohou být svěřovány do výchovy a mohou je vychovávat. Uzavření registrovaného partnerství nesmí být důvodem pro odnětí dětí jejich biologickému rodiči. Matka či otec dítěte jsou povinni chránit zájem dítěte tak, aby nebyla dotčena důstojnost dítěte a ohroženo jeho zdraví a jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj. Tuto povinnost má i partnerka či partner rodiče dítěte, žijí-li partnerky či partneři ve společné domácnosti.

I v registrovaném partnerství, stejně jako v manželství, platí: žijí-li obě partnerky / oba partneři ve společné domácnosti, jsou partnerka či partner rodiče dítěte či osoby, již bylo svěřeno do výchovy dítě, povinni podílet se na výchově dítěte.

Uzavření registrovaného partnerství nebrání tomu, aby bylo jedné z registrovaných osob svěřeno dítě do pěstounské péče či se jedna z nich stala poručníkem a bylo jí svěřeno podle

zákona o rodině do výchovy dítě, jehož není biologickým rodičem, pokud se dítě ocitlo bez svého výchovného prostředí. V těchto případech je dítě svěřeno jen jedné z partnerek / jednomu z partnerů; druhá partnerka či partner nemá vůči dítěti tento právní vztah.

Uzavření registrovaného partnerství se stane překážkou tomu, aby si po celou dobu trvání některá z partnerek osvojila či některý z partnerů osvojil dítě. Lesby a gayové žijící v registrovaném partnerství si nemohou osvojit dítě nejen společně jako partneři, kdy by se oba stali rodiči dítěte, ale ani individuálně, kdy by se zákonným rodičem adoptovaného dítěte stal pouze jeden z nich. Uzavřením partnerství tak dojde v tomto směru ke zhoršení právního postavení leseb a gayů, neboť není-li lesba či gay v registrovaném partnerství, nebrání zákon tomu, aby si individuálně dítě osvojil/a. Plánuje-li si jedna z partnerek / jeden z partnerů osvojit dítě, měl by tak učinit dříve než se svojí partnerkou / partnerem vstoupí do partnerství, případně tak bude moci učinit po skončení partnerství.

Uzavření partnerství neumožňuje lesbickým párům přístup k umělému oplodnění, to je i nadále vyhrazeno pouze manželům[22].

3.5 Rodiče a děti aneb existuje homosexuální rodina?

Termín homosexuální rodina je v podstatě zavádějící. Mohl by znamenat, že všichni členové rodiny jsou homosexuálové, nebo že jsou homosexuálové děti, nebo taky že prarodič, teta, strýc, bratranec, sestřenice jsou gayové či lesby. Všechny typy těchto rodin jsou nejen možné, ale v naší společnosti i existují. Je zajímavé, že rodinu, v níž heterosexuální rodiče mají homosexuální dítě (či děti) naše společnost považuje za rodinu heterosexuální, zatímco rodinu s homosexuálními rodiči a heterosexuálními dětmi za rodinu homosexuální. Vypovídá to tedy minimálně o tom, že rodina není vnímána jako vztahová síť rovnocenných interakcí, ale že jako určující prvek pro (sexuální) hodnocení rodiny jsou bráni rodiče, tedy dospělí jedinci. Nezájímavé není ani to, že rodiny, v nichž homosexuální jsou děti, jsou společností přijímané daleko více, než rodiny, v nichž jsou homosexuální rodiče. Tato tendence poukazuje na to, že tolerance ke gayům a lesbám se začíná poměrně radikálně měnit v okamžiku, kdy se z těchto "dětí" stanou dospělí homosexuálové, kteří stejně jako jejich rodiče začnou toužit po vlastních dětech a rodině.

Pokud se hovoří o "traumatech dětí", téměř výhradně se tyto diskuse týkají dětí vyrůstajících v gay a lesbických rodinách, které svou sexuální orientaci ještě neobjevily, ale jsou vnímány jako automaticky heterosexuální. Diskuse o případných traumatech homosexuálních dětí, vyrůstajících v heterosexuálním, či dokonce homofobním, prostředí, se u nás téměř nevyskytují. Heterosexuálové tedy "mají" svou sexualitu již od dětství/dospívání a musí být společností chráněna, zatímco homosexuální lidé ji buď nemají, nebo není důležité se společensky zabývat její ochranou jako stejně hodnotnou formou sexuality. Rozpor mezi argumentem, že homosexualita je vrozená a "normální" a nadějí, že dítě je heterosexuální, vypadá zdánlivě nevinně. Nicméně v implicitní naději, že dítě je heterosexuální, dítěti (s jakoukoliv sexuální orientací) od narození systematicky vštěpujeme názor, že heterosexualita je hodnotnější a více žádoucí, čímž se homosexualita dostává do pozice méněcennosti. Z tohoto rozporu tedy opět vyplývá téměř neviditelně normativní postoj k heterosexualitě jako společensky nadřazené a vnímání homosexuality jako "chyby", či "nešťastné náhody", která se "někdy stane" a teprve pak je nutné se jí zabývat.

Jinými slovy, tedy říkáme o homosexualitě, pokud gayům a lesbám bráníme v realizaci představ o spokojené rodině a zabezpečené budoucnosti, ano, narodili jste se a jste plnohodnotnými členy a členkami společnosti, ale nerozmnožujte se a nepřenašejte "své" hodnoty či vlastnosti na příští generaci. A co řekneme dětem, jejichž sourozenci, sestřenice, bratřenci, tety a strýcové jsou otevření gayové a lesby a zapojují se do vytváření rodinného prostředí těchto dětí, podílejí se na jejich výchově a zrání, jsou jejich vzory a modely, fungují jako jejich milované bytosti, zpovědní vrby, inspirativní zdroje či emocionální štíty? Myslím, že tento rozpor mezi skutečností a legislativním postojem ke gayům a lesbickým ženám, který naše společnost oficiálně zastává, je pro děti, kteří v přítomnosti homosexuálních lidí vyrůstají (a samozřejmě nejen pro ně), velmi nebezpečný. Vytváří totiž dvojitý svět reality, v němž jsou gayové a lesby na jednu stranu údajně plnohodnotní občané a na druhou jsou jim stejně automaticky, na základě údajně racionálních a nezpochybnitelných argumentů, upírána práva na rodinu a manželství, které všichni ostatní občané mají. Je tedy třeba zamyslet se nad tím, na čem tyto argumenty stojí[1].

3.6 Rodina jako selektivní instituce

Odpůrci registrovaného partnerství a přítomnosti dětí v homosexuálních svazcích argumentují tím, že jak registrované partnerství, tak děti vyrůstající v rodinách gayů a lesbických žen, ohrožují a znehodnocují postavení "tradiční" rodiny. Jak trefně poukazuje Stanton [14], ti, kdo takto argumentují, v podstatě chtějí, aby jejich koncept rodiny byl neposkvrněný, a dá se říci svatý, na úkor rodin jiných. Jinými slovy, hodnota tradiční rodiny podle tohoto argumentu nabývá a ztrácí význam pouze ve vztahu k rodinám jiným, netradičním. Definice toho, co znamená hodnotná rodina je v těchto debatách přímo tvořena opakem k rodině stejnopohlavních rodičů. Pohlížení na homosexuální rodinu jako na znehodnocující či urážející, je tedy způsob a prostředek, jímž pohlížet a definovat heterosexuální rodinu jako hodnotnou a úctyhodnou. Předseda Gay iniciativy Jiří Hromada k tomu poznamenal, že "boj za záchranu tradiční rodiny musí být vybojován na jiných frontách" než argumenty o nepřijatelnosti homosexuální rodiny[21].

Co je tedy "tradiční rodina"? Tradiční pojetí rodiny vychází z heterosexuální normy a rodinu chápe jako manželský pár muže a ženy, kteří spolu bydlí a vychovávají spolu děti. Jinak se této rodině také říká rodina "nukleární" (oproti pojetím tzv. "širší" rodiny). Přitom důležité je, že tento pohled, odvolávající se na "tradice", má tendenci rodinu prezentovat jako jev, který je historicky a kulturně neměnný. Koncept rodiny se ale v průběhu dějin měnil a mění, a to jak v závislosti na místě, tak historické době. Jinými slovy, rodina není přirozený fenomén, ale naprosto racionální, politická a hlavně selektivní instituce, která funguje jako organizační a kontrolní jednotka (jakékoliv) společnosti. To, jakou definici ta která společnost uznává a naopak neuznává, tedy vypovídá primárně o politice a zájmech státu a nikoliv o "přirozenosti" či "nepřirozenosti" rodiny, o které je řeč[14].

Pokud se bavíme o rodině jako selektivní instituci, tak je dobré připomenout, že stejně jako u manželství, které jako koncept a instituce legitimizuje některé páry na úkor jiných párů, tak i rodina legitimizuje (a naopak diskriminuje) určité jednotky na úkor jiných. A jak u manželství, tak u rodiny, tato legitimizace a diskriminace není závislá na sexuální orientaci. Pro páry, které se berou, je manželství zhodnocením jejich vztahu. Jakmile se

člověk rozhodne neoženit či neprovdát a přesto chce párově žít, tak nezávisle na své sexuální orientaci okamžitě pocítí důsledky svého rozhodnutí postavit se mimo uznávaný rámec partnerství: ať se jedná o daně, bydlení, nárok na děti, vyživovací povinnosti, majetkové záležitosti, dědění, atd. V tom spočívá selektivnost manželství jako instituce. Rozdíl je pouze v tom, že heterosexuální páry možnost tohoto rozhodnutí mají, zatímco homosexuální ne. Co se rodiny týče, tato selektivnost funguje úplně stejně - i v případě heterosexuálních rodin, některá uskupení jsou legitimizována na úkor jiných prostřednictvím legislativně právních předpisů. Pokud tedy chceme tyto instituce párového soužití ve společnosti zachovat a podporovat je jako nosné instituce pro organizaci státu a společnosti, pak musí být stejné pro heterosexuální i homosexuální jedince[14].

4. REGISTROVANÉ PARTNERSTVÍ JAKO ALTERNATIVNÍ FORMA RODINY

4.1 Argumenty proti homosexuálním rodinám

4.1.1 Nedostatky ve výzkumech homosexuálního rodičovství

Nejsilnější zbraní odpůrců rodičovských práv pro homosexuální a lesbické páry je zpochybňování výzkumů vyznívajících ve prospěch rodin homosexuálů a lesbických žen. Mezi nejčastější výtky patří:

Problémy s daty a vzorky

Jelikož existuje velké množství osob, které mají strach ze společenských následků přijetí homosexuální identity, a jelikož jenom velmi malé množství národních zjišťování zahrnovalo otázky týkající se sexuální orientace, je nemožné shromáždit spolehlivá data o tak základních demografických otázkách jako kolik homosexuálních mužů a lesbických žen je v populaci, kolik jich má děti a kolik dětí žije či je často v kontaktu s homosexuálními rodiči[13]. Výzkum proveden ve Spojeném Království v roce 1997

(Golombok, Tasker) zkoumal 39 dětí vychovávaných pouze jednou lesbickou matkou a stejný počet dětí vychovávaných pouze heterosexuální matkou. Americký výzkum z roku 1998 (Patterson, Chan, Raboy) srovnával děti z 55 lesbických rodin s dětmi z 25 heterosexuálních rodin. Ve všech případech byly děti počaty pomocí umělého oplodnění. Australského dotazníkového průzkumu zabývajícího se školními zkušenostmi dětí z homosexuálních rodin se zúčastnilo 48 dětí. Většina zkoumaných rodičů byly bílé lesbické ženy ze střední společenské vrstvy s dobrým vzděláním veřejně se hlásící ke své sexuální orientaci. Z uvedených příkladů vyplývá, že většina výzkumů byla provedena na velmi malých skupinách dobrovolníků, jejichž struktura statisticky neodpovídala struktuře homosexuální menšiny a jejichž výsledky tudíž nelze příliš generalizovat.

Snaha o zviditelnění

Mnozí účastníci těchto výzkumů se mohou snažit o zviditelnění problémů homosexuální komunity a zároveň o vyvolání co nejlepšího dojmu. To může vést ke zkreslení výsledků výzkumů.

Nedostatek anonymity

Výzkumů se účastní pouze homosexuálové a lesby veřejně se hlásící ke své sexuální orientaci. Homosexuální jedinci žijící v heterosexuálních svazcích a popírající svou sexuální orientaci jsou obtížně identifikovatelní a lze předpokládat, že jsou vystaveni problémům odlišným od těch, které řeší jedinci veřejně se hlásící ke své homosexualitě.

4.1.2 Možné negativní vlivy prostředí homosexuální rodiny na vývoj dítěte

Timothy J. Dailey Ph.D. formuloval ve svém článku „Homosexual parenting: Placing children at risk“^[4] základní aspekty životního stylu homosexuálů negativně působících na vývoj dítěte:

Promiskuita

Z mnoha výzkumů sexuálního chování homosexuálů vyplývá, že průměrný homosexuální muž má ve svém životě stovky sexuálních partnerů a promiskuitnímu chování se nevyhýbá ani v průběhu dlouhodobého vztahu.

Nestabilita homosexuálních vztahů

Průměrné soužití homosexuálních mužů trvá obvykle 2 až 3 roky. Z několika výzkumů také vyplývá, že v průběhu dlouhodobého vztahu se homosexuálové mnohem častěji dopouštějí nevěry, než je tomu u heterosexuálních jedinců. Studie [12] uvádí, že z dotazovaných 156 homosexuálních mužů, pouze u 7 párů si partneři byli naprosto věrni. Naproti tomu výzkumy zkoumající sezdané heterosexuální páry uvádějí, že pouze 10 – 25% jedinců přiznává mimomanželský sex.

Poruchy sexuální identity

Ačkoli výzkumy dětí vychovávaných v homosexuálních rodinách v drtivé většině uvádějí, že nebyly nalezeny žádné rozdíly mezi dětmi vychovávanými homosexuály a dětmi vychovávanými heterosexuálními páry, z některých jsou rozdíly zřejmé. T. J. Biblarz[1] po srovnání 21 studií uvádí, že děti (především dívky) vychovávané lesbickými matkami mají v období mladé dospělosti více sexuálních partnerů a více sexuálně experimentují než děti vychovávané heterosexuálními páry. Ze stejného srovnání vyplývá, že ačkoli většina dětí vychovávaných v homosexuálních rodinách se v dospělosti identifikuje jako heterosexuální, v rané dospělosti nepovažují svou heterosexuální orientaci za samozřejmou. Toto je bezpochyby závěr podporující oponenty homosexuálních rodin kteří se obávají, že výchova dětí

v homosexuálních svazcích vede k homosexuálním preferencím dětí v dospělosti. Nutno podotknout, že autoři tohoto srovnání nepatří k oponentům homosexuálních rodin.

Předpokládaná délka života

Předpokládaná délka života homosexuálních a bisexuálních mužů je o 8 až 20 let kratší než u heterosexuálních mužů. Tento rozdíl souvisí s větším výskytem pohlavně přenosných chorob, zejména viru HIV.

Dailey([4]) uvádí případ dvou homosexuálů, Allana Yodera a Waynea Tardiffa. V roce 1990 se stali prvním homosexuálním párem ve státě New Jersey který adoptoval dítě. Tardiff zemřel v roce 1992 ve věku 44 let a Yoder zemřel o několik měsíců později, zanechávajíc pětiletého sirotka.

Ostatní

Jako další možná negativa Dailey[4] zmiňuje časté domácí násilí mezi homosexuálními a lesbickými páry, riziko pohlavně přenosných chorob, časté psychické problémy mezi homosexuály, zvýšené riziko sebevraždy a incestu.

4.1.3 Skutečné problémy dětí z homosexuálních rodin

Jediným skutečně pocíťovaným problémem dětí vychovávaných v homosexuálních rodinách je postoj jejich okolí. Děti z homosexuálních rodin musí často čelit posměškům a šikaně ze strany jejich vrstevníků. Jedná se především o zpochybňování sexuální orientace dětí z homosexuálních rodin, které však ve valné většině případů odezní v období pozdější puberty. Přestože někteří vědci uvádí, že děti z homosexuálních rodin jsou díky otevřenosti rodičů k sexuálním otázkám odolnější vůči takovéto šikaně, podle australského dotazníkového průzkumu mnoho dětí ve věku 9 – 16 let někdy cítilo ve škole bezmoc, nejistotu, strach a/nebo izolaci[18].

Problémy se mohou vyskytnout i mezi dospělými jedinci, kteří šikanují děti homosexuálních rodičů právě pro sexuální orientaci jejich rodičů. Toto homofobní chování převládá mezi muži. Muži mají větší tendenci k homofobii než ženy. Nepřátelství vůči gayům je také spojováno s mírou, do jaké jednotlivci vnímají souhlas svých přátel s jejich negativním postojem vůči homosexualitě. Osobní kontakt s gayi je spojován s

pozitivnějším vztahem k homosexualitě. Nesouhlas s homosexualitou je zprostředkován silnou náboženskou vírou a tradičními a rodovými ideály; víra, že homosexualita je možností volby je spojována s méně příznivým postojem vůči gayům a lesbám. Ve většině případů jsou jednotlivci inklinující k negativnímu postoji vůči gayům a lesbám a jejich rodičovství věřící, velmi tradičně založení muži, kteří věří, že homosexualita je volbou životního stylu, znají několik (pokud vůbec) homosexuálních mužů nebo lesbických žen a kteří jsou obklopeni dalšími lidmi sdílejícími jejich názor na homosexualitu[3].

4.1.4 Argument tradičního rodinného modelu

Zastánci tradičního rodinného modelu argumentují tím, že jediný, historicky ověřený, správný a pro dítě vhodný rodinný model je ten, skládající se ze dvou heterosexuálních jedinců – muže a ženy. „Není správné záměrně zbavit dítě matky a otce. Děti si zaslouží ty nejlepší možné domovy, obzvláště děti sociálně potřebné, které mají zvláštní emoční a psychologické potřeby.“[4]

V kontrastu k tomuto prohlášení bych ráda uvedla reakci Dana Sabate[17] novináře New York Times na rozhodnutí Floridy o zákazu adopce homosexuálními partnery: „Skutečná volba dětí čekajících na adopci ve státě Florida a leckde jinde není mezi homosexuálními nebo heterosexuálními rodiči, ale mezi rodiči a žádnými rodiči.“

4.2 Argumenty pro homosexuální rodiny

Ještě před několika lety nevykazovaly průzkumy homosexuálních rodin žádné rozdíly mezi vývojem dětí z těchto rodin a dětí z heterosexuálních rodin. V roce 2001 vyšel v Americkém sociologickém přehledu článek J. Staceyové [13] srovnávající výsledky 21 výzkumů, ve kterém jsou naznačeny zjištěné rozdíly mezi zmíněnými rodinnými modely.

Rovněž byly identifikovány rozdíly, z nichž některé již byly zmíněny výše. Cílem srovnání bylo a) zjistit souvislosti mezi homofobií vyvolanou sexuální orientací rodičů a dítětem, b) zaměřit se na genderové role a vliv sexuální orientace na genderový vývoj dítěte a c)

objasnit vztahy mezi sexuální orientací rodičů a sexuálními preferencemi a chováním dítěte.

Srovnávány byly tyto studie:

Hoeffler (1981), Kveskin , Cook (1982), Miller, Jacobsen, Bigner (1982), Rand, Graham, Rawlings (1982), Golombok, Spencer, Rutter (1983), R. Green et al. (1986), Harris, Turner (1986), Bigner, Jacobsen (1989), Hotvedt, Mandel (1982), Huggins (1989), Steckel (1987), Bigner, Jacobsen (1992), Jenny, Roesler, Poyer (1994), Patterson (1994), Bailey et al. (1995), Flaks et al. (1995), Brewaeys et al. (1997), Tasker, Golombok (1997), Chan, Raboy, Patterson (1998), McNeill, Rienzi, Kposowa (1998).

Byly zjištěny zajímavé výsledky v následujících oblastech:

4.2.1 Genderové preference a chování

Ukazuje se, že dcery lesbických matek se mnohem častěji oblékají, hrají si a chovají se způsobem, který nenaplnuje tradiční rodově-kulturní role. Tyto dívky vykazují větší zájem o aktivity spojované jak s mužskými tak ženskými rolemi a o pro ženy netradiční zaměstnání. Naproti tomu dcery heterosexuálních matek se mnohem více zajímají o tradičně ženské aktivity. Synové lesbických matek jsou méně agresivní a chovají se méně často tradičně mužským způsobem. Naproti tomu nevykazují větší rozdíly ve výběru povolání. Tato zjištění vyvolávají mnoho otázek o vlivu sexuální orientace rodičů na vývoj dítěte.

4.2.2 Sexuální preference a chování

Nejpálčivější otázkou výchovy dětí homosexuálními rodiči je jejich vliv na sexuální orientaci dítěte. Ačkoliv výše již byly naznačeny určité rozdíly ve smýšlení dětí o vlastní sexuální orientaci, výzkumy potvrzují, že sexuální orientace rodičů nemá vliv na sexuální orientaci dětí a že většina dětí homosexuálních rodičů se v dospělosti identifikuje jako heterosexuální.

4.2.3 Mentální zdraví

V této oblasti se vědci orientovali převážně na sebedůvěru dětí a jejich psychickou vyrovnanost. Byly zjištěny pouze malé rozdíly, které však překvapivě zvýhodňují děti vychovávané lesbickými matkami. Bylo zjištěno, že ač jsou děti během dospívání často vystavovány posměškům a šikaně okolí, je u nich patrná působivá psychická odolnost. Bohužel nebyly dosud zpracovány žádné studie zaměřené na dlouhodobá pozorování dětských úspěchů ve vzdělání, zaměstnání atd.

4.2.4 Chování rodičů vůči sexuálnímu vývoji dítěte

Nejzajímavějším zjištěním se zde stal fakt, že heterosexuální matky velmi často upřednostňovaly typicky mužské role pro své syny, zatímco lesbické matky nevykazovaly žádný podobný zájem.

4.2.5 Rodičovské schopnosti

Při sledování rodičovských schopností, jako např. vývojová orientace, podpora ze strany rodičů, komunikace mezi rodiči a dětmi, čas strávený s dětmi, bylo dosaženo úžasných zjištění. Tak především nevlastní lesbické matky měly mnohem lepší vztahy se svými nevlastními dětmi, než nevlastní otcově v heterosexuálních párech. To ovšem pramení zřejmě spíše z faktu, že se jedná o ženy, které jsou všeobecně považovány za lepší opatrovatelky dětí, než že by se jednalo o důsledek sexuální orientace. Také se zdá, že děti v heterosexuálních párech vidí ve svém nevlastním otci rivala otce biologického, kdežto děti lesbických párů tyto tendence se svými nevlastními matkami nemají. Naproti tomu bylo zjištěno, že byť děti s homosexuálními otci k nim měly velmi pozitivní vztah, se zároveň obávaly útoků svých vrstevníků na vlastní sexuální orientaci.

4.2.6 Sociální přizpůsobení

Výzkumy neprokázaly žádný dopad sexuální orientace rodičů na vztah rodič-dítě a proto tuto skutečnost rodičů nemůžeme zvažovat při posuzování nejlepšího zájmu dítěte[13].

5. NÁZORY ODBORNÍKŮ

5.1 Psychologické problémy dítěte homosexuálních rodičů z pohledu psychologa

Podle MUDr.Hučína nespočívá problém v homosexuální orientaci rodičů, ale spíše v postojích společnosti. Rodiny s adoptovanými dětmi totiž vždy žijí v určitém sociálním prostředí, v konkrétní kulturní a historické situaci. Rodiny, které nebyly složeny klasickým způsobem z otce, matky a dětí v historii vždy existovaly, i když nebyly deklarované jako homosexuální rodiny. Například rodiny, kde žijí dvě přítelkyně s dětmi a není to žádný problém.

Homofobie společnosti se soustřeďuje hlavně na partnerské soužití mužů. Je spojena se společenskou nedůvěrou ve schopnost mužů postarat se emocionálně o malé děti. Mužští rodičové jsou tedy více diskriminováni než rodičovské dvojice žen. Také vzájemné projevy intimity mužů nebývají zatím tolerovány. a děti vnímají své rodiče také očima ostatních lidí. Změní-li se tedy postoj společnosti, přestane tato otázka být problémem.

V některých oblastech spojených států – v Kalifornii či na Floridě – žijí velké komunity gayů a lesbiček a tvoří poměrně velkou část společenství. Rodiče stejného pohlaví nejsou tedy v těchto komunitách výjimeční, natož mimořádně pobuřující. Děti (vlastní nebo adoptivní) budou tyto rodiče tedy vnímat a přijímat jinak než tam, kde je homosexualita nepřijatelná, nebo dokonce pronásledovaná. u dětí totiž nejde o vrozené postoje odmítání, netolerance je naučený postoj[20].

5.2 Problémy se sexuální orientací dítěte homosexuálních rodičů z pohledu sexuologa

MUDr. Ivo Procházka ze sexuologického ústavu v Praze je názoru že na budoucí sexuální orientaci dítěte nemá to, že ho vychovávají dvě osoby stejného pohlaví, vůbec žádný vliv.

K jistému zmatení by prý mohlo dojít pouze v případě, že by ve svém okolí nemělo nikoho opačného pohlaví, což by ale předpokládalo naprostou izolaci dítěte.

Podle zahraničních studií se děti vychovávané lesbičkami nijak výrazně neliší od svých vrstevníků, například co se týče návyků, zájmů či začlenění do kolektivu. U nás sice žádný takový výzkum neproběhl, ale z praxe se potvrdilo, že takové dítě je ostatními přijímáno bez větších problémů. To, že má někdo dvě maminky, spíše vadí rodičům jeho kamarádů[19].

5.3 Problematika lesbických matek a gay otců z pohledu sociologa

Podle socioložky Kateřiny Nedbálkové většina dosud realizovaných výzkumů vzešla z obav a pochybností soudů rozhodujících o svěřeni dítěte po rozvodu heterosexuálního manželství v případě, kdy mělo být dítě svěřeno homosexuálnímu rodiči, či páru. Výzkumy se doposud soustředily převážně na rodiny lesbických matek, kterým byla srovnávací skupinou buď rodina svobodných heterosexuálních matek, nebo klasická heterosexuální rodina se dvěma rodiči. Výzkumy zabývající se rodinami gay mužů takřka neexistují. To vyplývá patrně z toho, že většina dětí je po rozvodu stále přidělována do péče matky, a proto si lesbické ženy výrazně častěji než homosexuální muži přinášejí do svých pozdějších vztahů děti z předchozích manželství. Také v případě osvojení do vlastní péče se má stále zato, že žena je k výchově dětí "přirozeně" lépe vybavena, a proto jsou častější případy, kdy je dítě osvojeno lesbickým párem než párem gay mužů. Většina dosavadních výzkumů se zaměřovala na rodiny s dětmi z předchozích heterosexuálních manželství nebo na lesbické rodiny, kde jedna z matek byla uměle oplodněna.

Výzkumy gay rodin ukazují diverzitu rodinných konstelací se dvěma základními modely. Rodiny s dětmi narozenými v předchozích heterosexuálních manželstvích a rodiny, kde se děti narodily či byly adoptovány poté, co rodiče navenek deklarovali svoji homosexuální orientaci. V prvním případě soudní autority při zvažování, komu svěřit dítě do péče po

rozpadu heterosexuálního manželství, vznášely obavy, že lesbické matky mohou svou nepřiměřenou maskulinitou nezdravě působit na vývoj dítěte. Tyto domněnky se žádným z výzkumů nepotvrdily a výpovědi lesbických matek ohledně jejich genderové role nebyly v rozporu s výpověďmi žen heterosexuálních. Stejně jako se nijak významně nelišily jejich názory a motivace k mateřství. Soudy při svém rozhodování také vyjádřily obavu, že lesbické matky nebudou svým dětem schopny zajistit dostatečně častý kontakt s jejich biologickými otci. Ani tato domněnka se nepotvrdila a naopak se ukázalo, že lesbické matky svým dětem po rozvodu umožňují kontakt daleko častěji než ženy heterosexuální.

Většina výzkumů se soustředila na děti lesbických matek. Jen několik málo výjimek se soustředilo na rodiny gay otců a dochází v podstatě ke shodným mnohokrát opakovaným konstatováním, že nenachází žádný významný rozdíl v porovnání s rodinami heterosexuálními. Mírné rozdíly jsou sledovány v ekonomickém zázemí zkoumaných rodin, kdy se domácnosti se dvěma otci ukazují být domácnostmi s výrazně vyššími příjmy. Na rozdíl od lesbických matek gay otcové své děti vedou k více genderově tradičním hrám a hračkám [22].

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6. VÝZKUM

6.1 Vymezení zkoumané problematiky

V praktické části své bakalářské práce se budu zabývat výzkumem veřejnosti týkajícího se pohledu veřejnosti na problematiku registrovaného partnerství a možností vychovávat dítě v registrovaném partnerství. Dále také zkoumám postoj veřejnosti k homosexuálům a míru tolerance k nim.

6.2 Cíl výzkumu

Cílem mého výzkumu je zjistit do jaké míry je veřejnost tolerantní vůči homosexualitě, co si o homosexualitě myslí, zda ji někdo v jejich názorech ovlivňuje a podobně. Dále zjistit jaký postoj veřejnost zaujímá k zákonu o registrovaném partnerství, zda s ním souhlasí a jestli by umožnila homosexuálním párům vychovávat děti.

6.3 Výzkumný vzorek

Výzkumné šetření bylo realizováno v měsíci dubnu a květnu 2007 a týkalo se veřejnosti ve Zlínském kraji ve věku 18 – 50 let. Výzkumný vzorek tvořili náhodně vybraní pacienti a návštěvníci Polikliniky Zlín. Celkem se výzkumu zúčastnilo 100 respondentů. Výzkum byl proveden pomocí dotazníků.

6.4 Dotazník

Dotazník je tvořen souborem otázek zaměřených na zjištění informovanosti a postoji k danému problému. V záhlaví dotazníku jsou všeobecné informace o respondentovi. Další otázky se týkají samotných postojů k homosexualitě a registrovanému partnerství.

Dotazník je zcela anonymní, vyplněné údaje poslouží jen jako odklad pro bakalářskou práci. Za vyplnění Vám děkuji.

Pohlaví

Muž Žena

Věk

18-26

27-35

36-44

44 a více

Vaše nejvyšší dosažené vzdělání

Základní

Vyučený/á

S maturitou

Vysokoškolské

V místě Vašeho bydliště je počet obyvatel

Do 5000

5001-50 000

50 001 a více

Jste vyznání

Věřící

Nevěřící

1.Myslíte si,že sexuální orientace je vrozená?

Ano

Ne

Nevím

2.Co je podle Vás homosexualita?

3.Kdo nejvíce ovlivnil Váš názor na homosexualitu?

Televize,tisk

Církev,náboženská organizace

Rodina,známí,škola

Osobní setkání z homosexuálem

Nikdo na mě v tomto smyslu nepůsobil

4.Myslíte si,že poznáte homosexuálního člověka?

Ano

Ne

Nevím

5.Pokud ano,podle čeho?

6.Myslíte si,že je správné,že se k homosexualitě hlásí známé osobnosti?

Ano

Ne

Nevím

7.Ovlivňuje prostředí v němž se pohybujete Váš názor na homosexualitu?

Ano

Ne

Nevím

8.Myslíte si,že jsou homosexuálové v ČR diskriminováni?

Ano

Ne

Nevím

9.Pokud ano,jak?

10.Myslíte si,že je zákon o registrovaném partnerství potřebný?

Ano

Ne

Nevím

11.Souhlasíte se schválením zákona o registrovaném partnerství?

Ano

Ne

Nevím

12.Ovlivní významně schválení zákona o registrovaném partnerství sociální situaci homosexuálů?

Ano

Ne

Nevím

13.Zkuste se zamyslet,co by Vám nejvíce vadilo kdybyste byl/a v situaci homosexuálů?

Nemožnost mít dítě

Odsouzení společnosti

Nic

Jiné

14.Vadilo by Vám mít homosexuálního člověka jako kolegu/kolegyni v práci?

Ano

Ne

Nevím

15.Vadilo by Vám,kdyby Vaše dítě ve škole učil gay/lesba?

Ano

Ne

Nevím

16.Myslíte si,že je správné,aby homosexuální páry měly možnost vychovávat děti?

Ano,ale pouze děti z předchozích vztahů

Ano i v případě adopce/pěstounské péče/asistované reprodukce

Ne

Nevím

17. Kdybyste měl/a přidělit do pěstounské péče dítě o které nemají zájem žádní manželé a měl/a byste vybrat z uvedených kandidátů, koho byste vybral/a?

Osaměle žijící žena

Osaměle žijící muž

Dvě ženy žijící v trvalém homosexuálním svazku

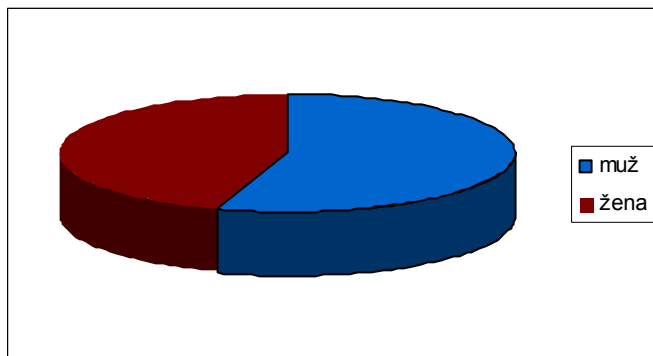
Dva muži žijící v trvalém homosexuálním svazku

Nikomu z uvedených

6.5 Výsledky dotazníkového šetření

Pohlaví respondentů

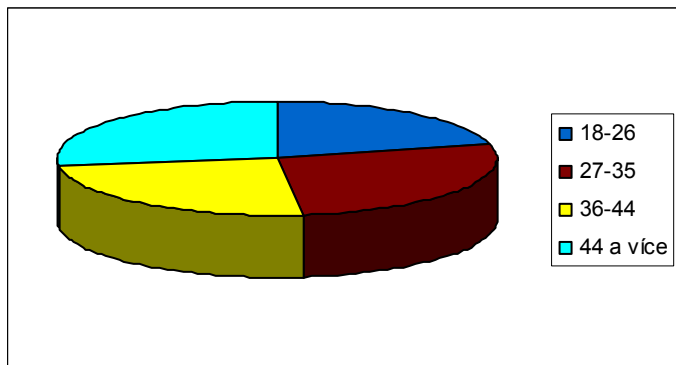
Z celkového počtu 100 vyplnilo dotazník 45% mužů a 55% žen.

Obr. 1 pohlaví respondentů

Věková struktura respondentů

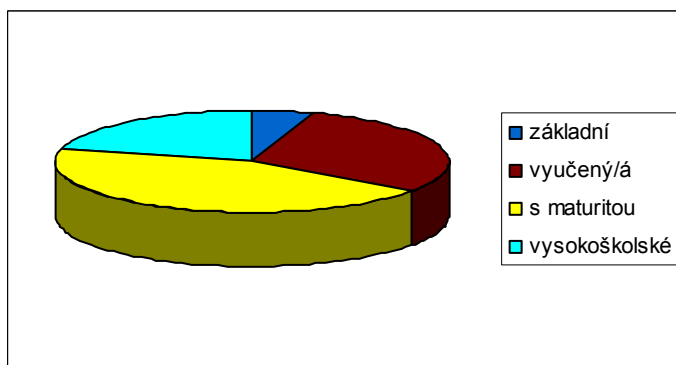
Dotazník vyplňovali respondenti ve věku 18 -50 let.Všechny věkové skupiny byly zastoupeny přibližně stejným počtem respondentů 18-26 21%,27- 35 27%, 36-44 25% a 44 a více 27%.

Obr.2 Věková struktura

Nejvyšší dosažené vzdělání

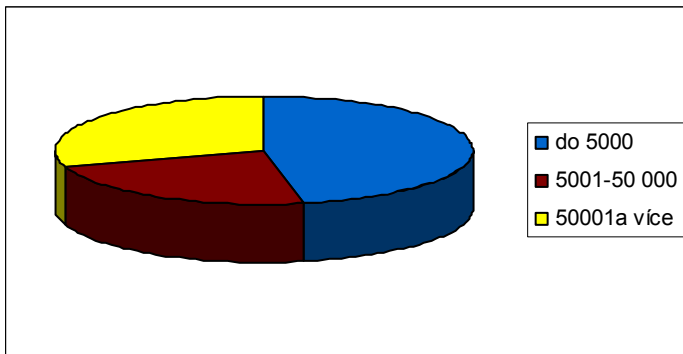
Největší skupinu představují respondenti s maturitou 44%, vyučených vyplnilo dotazník 30%, vysokoškoláků 21% a respondentů se základním vzděláním 5%.

Obr.3 Nejvyšší dosažené vzdělání

Počet obyvatel v místě bydliště

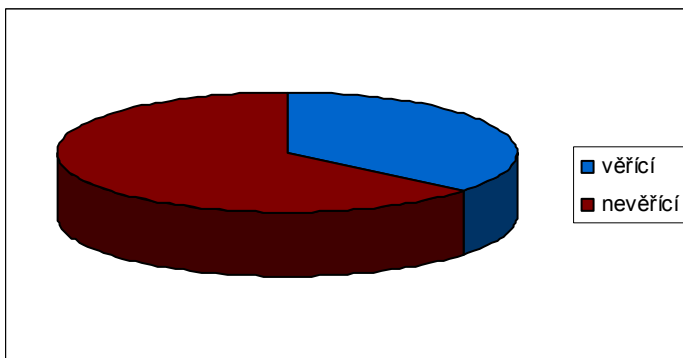
47% respondentů trvale bydlí v místě do 5000 obyvatel, 23% v místě od 5001 do 50 000 obyvatel a 30% je z města přes 50 001 obyvatel

Obr.4 Počet obyvatel v místě bydliště

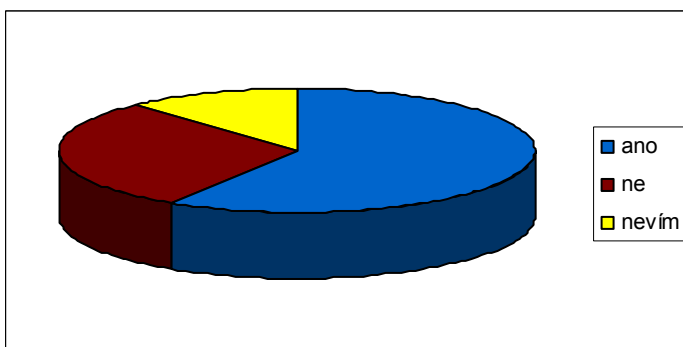
Vyznání

Vyznání respondentů ovlivňovalo jejich odpovědi /viz.závěr/.Dotazník vyplnilo 36% věřících a 64% nevěřících.

Obr.5 Vyznání

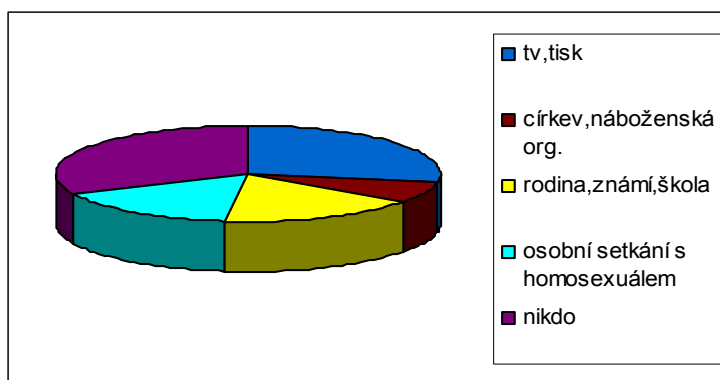
Na otázku č. 1 zda je homosexuální orientace vrozená odpovědělo ano 59% respondentů,29% respondentů si myslí,že ne 12% respondentů neví.Odpověď ne volili častěji lidé starší 44 let,nebo respondenti s dosaženým základním vzděláním.

Obr.6 Je homosexuální orientace vrozená?

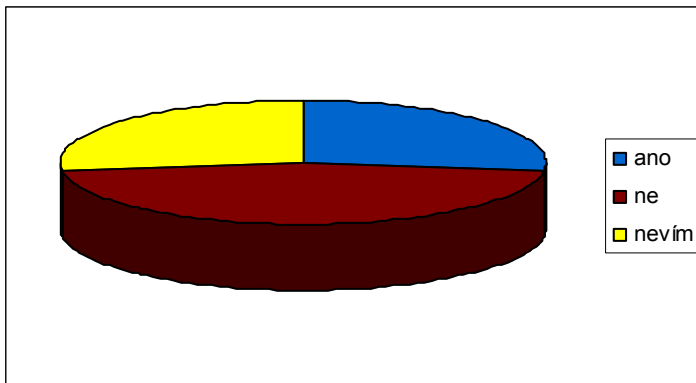
Na otázku č.2 Co je podle Vás homosexualita? odpověděla drtivá většina dotázaných s vysokoškolským vzděláním, či maturitou, že jde o sexuální orientaci na lidi stejného pohlaví. Oproti tomu respondenti vyučení, či ze základním vzděláním častěji odpovídali zjednodušeně, že jde o páry stejného pohlaví a velmi často se objevila odpověď, že homosexualita je sexuální porucha.

U otázky č.3 Kdo nejvíce ovlivnil Váš názor na homosexualitu? Odpovědělo 33% dotázaných, že na ně nikdo v tomto smyslu nepůsobil. 28 % respondentů ovlivnila televize, tisk, 17 % rodina a známí, celých 16% ovlivnilo osobní setkání z homosexuálem a 7% respondentů ovlivnila církev, či náboženská organizace.

Obr.7 Kdo nejvíce ovlivnil Váš názor na homosexualitu

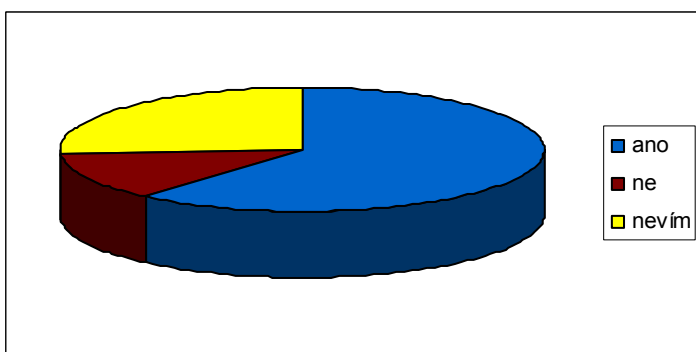
U otázky č.4 si 46 % dotázaných myslí, že nepoznává homosexuálního člověka, 27 % si myslí, že homosexuálního člověka pozná a rovněž 27% neví.

Obr.8 Myslíte si, že poznáte homosexuálního člověka?

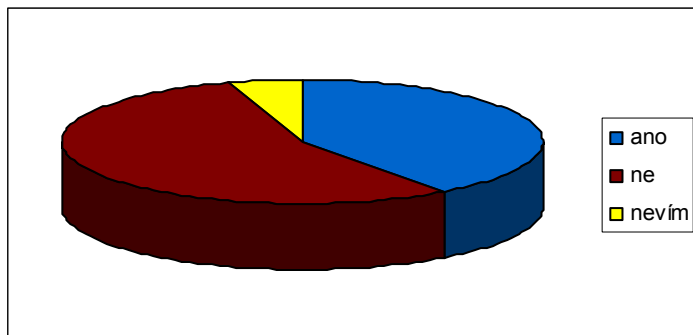
Otázka č. 5 doplňuje otázku č.4, Pokud ano, podle čeho? Všichni dotázaní, kteří si myslí, že poznají homosexuálního člověka odpověděli, že jej poznají podle způsobu chování a vystupování. U respondentů s nižším dosaženým vzděláním, se často objevovalo společenské dogma, že homosexuálové vypadají a chovají se zženštile.

Na otázku č.6 Myslíte si, že je správné, že se k homosexuální orientaci hlásí známé osobnosti? Odpovědělo 61% ano, 26 % dotázaných neví a 13% odpovědělo ne.

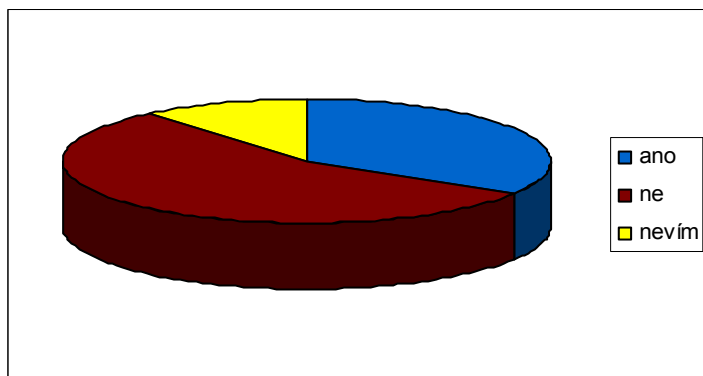
Obr.9 Myslíte si, že je správné, že se k homosexuální orientaci hlásí známé osobnosti?

U 7.otázky Ovlivňuje prostředí v němž se pohybujete Váš názor na homosexualitu? Je 55% respondentů přesvědčeno,že okolí jejich názor neovlivňuje, o opaku je přesvědčeno 40% dotázaných,tuto skupinu tvoří hlavně věřící a osoby s vysokoškolským vzděláním. 5% na otázku odpovědělo nevím.

*Obr.10 Ovlivňuje prostředí v němž se pohybujete
Váš názor na homosexualitu?*

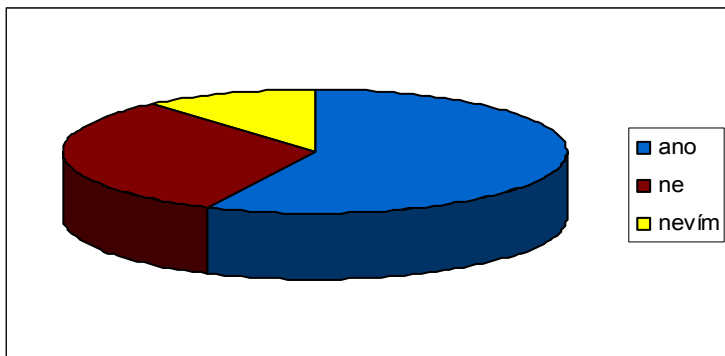
Na otázku č.8 Myslíte si,že jsou v ČR homosexuálové diskriminováni? Odpovědělo ne 55% dotázaných, 34% odpovědělo ano a 11% dotázaných neví.

*Obr.11 Myslíte si,že jsou homosexuálové v ČR
diskriminováni?*

Na doplňující otázku Pokud ano jak? Se nejčastěji objevily odpovědi typu:Odsouzení společnosti,opovrhování společností a předsudky společnosti vůči homosexuálům.Část dotázaných,kteřá odpověděla,že jsou homosexuálové v ČR diskriminováni nedokázala odpovědět jak.

U otázky č.10 si 57% respondentů myslí, že zákon o registrovaném partnerství je potřebný, 32% si myslí, že potřebný není a 11% neví. O nepotřebnosti zákona o registrovaném partnerství jsou přesvědčeni převážně respondenti věřící a starší 44 let. U respondentů se základním vzděláním se nejčastěji objevila odpověď neví.

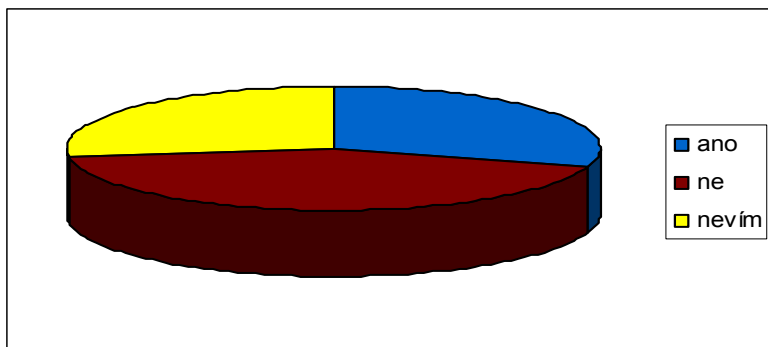
Obr.12 Myslíte si, že zákon o registrovaném partnerství je potřebný?

Se schválením zákona o registrovaném partnerství souhlasí 72% dotázaných, nesouhlasí 21% a neví 7%. Se schválením zákona překvapivě souhlasí i ti respondenti, kteří si myslí, že zákon potřebný není. Nesouhlasí hlavně dotázaní starší 44 let s nižším dosaženým vzděláním, oproti tomu větší část věřících se zákonem souhlasí.

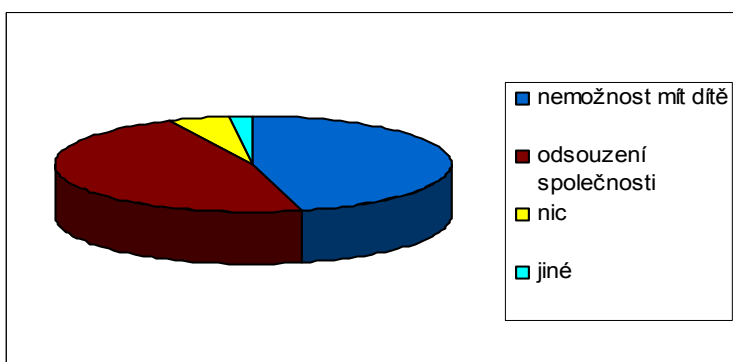
Obr.13 Souhlasíte se schválením zákona o registrovaném partnerství?

Na otázku č.12 Ovlivní významně schválení zákona o registrovaném partnerství sociální situaci homosexuálů?odpovědělo 30% dotázaných ano, 43 % ne a celých 27 % neví.

Obr.14 Ovlivní významně schválení zákona o registrovaném partnerství sociální situaci homosexuálů?

Na otázku č. 13 Zkuste se zamyslet,co by Vám nejvíce vadilo kdybyste byl/a v situaci homosexuálů,odpovědělo 46 % nemožnost mít dítě,47 % odsouzení společnosti,5% by nevadilo nic a 2% uváděla jiné důvody,jako předsudky společnosti a obtížnější hledání partnera.Nemožnost mít dítě zvolily v největší míře ženy,odsouzení společnosti by nejvíce vadilo mužům,stejně jako tuto možnost zvolila většina věřících.

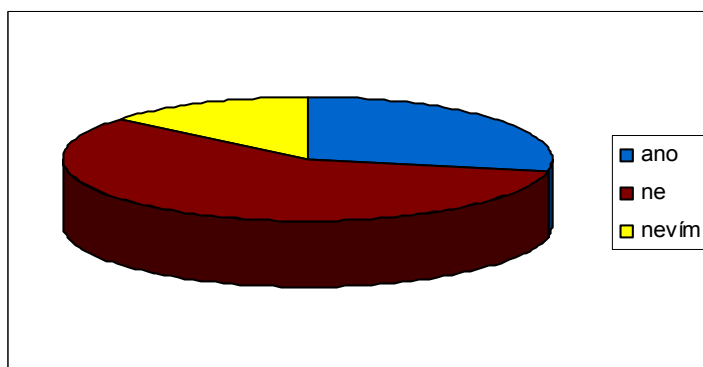
Obr.15 Co by Vám nejvíce vadilo kdybyste byl/a v situaci homosexuálů?

U otázky č.14 Vadilo by Vám mít homosexuálního člověka jako kolegu/kolegyni v práci? Odpovědělo 71% dotázaných ne,17 % ano a 12 neví.Odpověď ano volili nejčastěji respondenti věřící,starší 44 let.

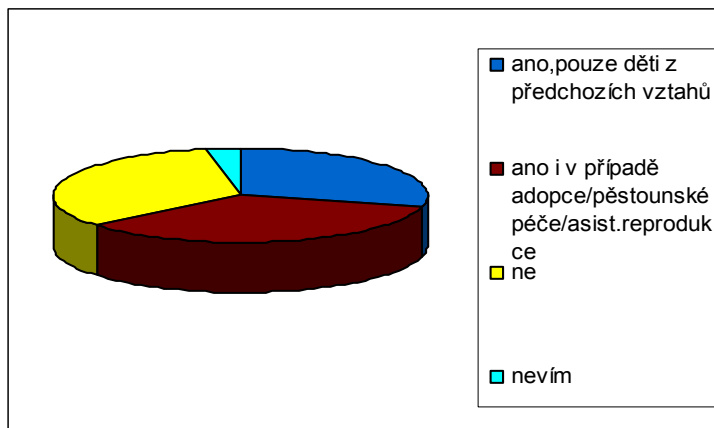
Obr.16 Vadilo by Vám mít homosexuálního člověka jako kolegu/kolegyni v práci?

Na otázku č. 15 Vadilo by Vám, kdyby Vaše dítě ve škole učil gay/lesba? Odpovědělo 58 % respondentů ne, 28 respondentů ano a 14 % respondentů nevím. Odpověď nevím, nebo ne volili nejčastěji věřící. Možnost ne zvolila i větší část osob se základním vzděláním a osoby starší 44 let.

Obr.17 Vadilo by Vám, kdyby Vaše dítě ve škole učil gay/lesba?

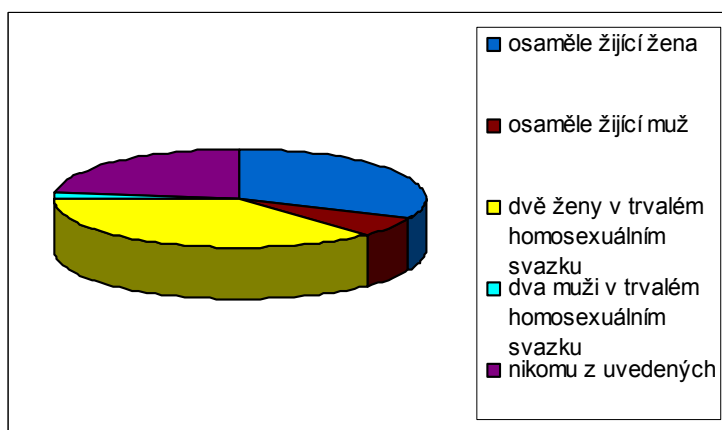
Na otázku č. 16 Myslíte si, že je správné, aby homosexuální páry měly možnost vychovávat děti? Vybralo možnost Ano, ale pouze děti z předchozích vztahů 29% dotázaných, 35% odpovědělo Ano i v případě adopce/pěstounské péče/asistované reprodukce. Možnost Ne zvolilo 33% a 3% odpověděla nevím. Možnost Ne volili téměř všichni věřící bez ohledu na věk či dosažené vzdělání a připojili se k nim respondenti starší 44 let s nižším dosaženým vzděláním/základní, vyučený/á/

Obr.18 Myslíte si, že je správné, aby homosexuální páry měly možnost vychovávat děti?

U otázky č. 17 Kdybyste měl/a přidělit do pěstounské péče dítě o které nemají zájem žádní manželé a měl/a byste vybrat z uvedených kandidátů, koho byste vybral/a? zvolilo možnost Osaměle žijící žena 32%, Osaměle žijící muž vybralo 6%. Dvě ženy žijící v trvalém homosexuálním svazku zvolilo 37 % respondentů, Dva muže žijící v trvalém homosexuálním svazku 2% a Nikoho z uvedených zvolilo 23% dotázaných. Možnost Osaměle žijícího muže, či dva muže žijící v trvalém homosexuálním svazku uvedli muži, vyznáním nevěřící

a mladší 44 let. Osoby věřící vybíraly nejčastěji možnost Nikomu z uvedených, v menší míře pak Osaměle žijící ženu. Odpověď dvě ženy žijící v trvalém homosexuálním svazku nejčastěji vybírali ženy i muži s vysokoškolským vzděláním, či maturitou.

Obr.19 Komu byste přiděli/a dítě do pěstounské péče?

6.6 Shrnutí analytických poznatků

Vliv pohlaví

Rozhodnutí žen a mužů se často velmi lišila, ženy byly častěji pro možnost registrovaného partnerství. Drtivá většina žen uváděla jako věc, která by jim nejvíce vadila v pozici homosexuála nemožnost mít dítě, oproti tomu muži jednoznačně volili odsouzení společnosti. Faktor pohlaví ovlivnil i řešení přidělení dítěte, kdy ženy častěji vybíraly dvě ženy žijící v trvalém homosexuálním svazku, muži volili spíše možnost osaměle žijící ženy. Tento postoj lze vysvětlit tak, že ženy více usilují o život v partnerství, než muži.

Ženám by také méně vadilo mít v práci za kolegu/kolegyni homosexuála, i to kdyby jejich dítě ve škole učil homosexuál. Vyplývá tedy, že ženy jsou k homosexualitě tolerantnější, než muži.

Rozdíly mezi věkovými kategoriemi

Největší rozdíly se objevily v otázce ovlivnění názoru na homosexualitu. Mladší generace (18 – 26) nejčastěji uváděla ovlivnění médií (televize, tisk). kdežto starší nejčastěji uváděli, že jejich názor nikdo neovlivňoval.

Nejvíce ovlivnění osobním setkáním s homosexuály uvádějí lidé od 27 – 35 let.

Mladší generace je také více tolerantní jak k homosexuálům, tak k registrovanému partnerství. Tento postoj lze vysvětlit vyšší informovaností mladší generace a tím, že generace starší byla vychovávána za komunismu, kdy toto téma bylo tabu.

Rozdíly v otázce vzdělání

Největší rozdíly se týkaly otázek informovanosti o tématu. Lidé se základním vzděláním často nedovedli na otevřené otázky odpovědět, odpovídali zjednodušeně a častěji vybírali odpověď 'nevím'.

Lidé s vysokoškolským vzděláním a maturitou byli tolerantnější k registrovanému partnerství a častěji volili možnost přidělení dítěte dvěma ženám žitými v trvalém homosexuálním svazku.

Rozdíly mezi věřícími a nevěřícími

Tato skupina vykazovala největší odlišnosti v názorech. Věřící často uváděli ovlivnění církví či rodinou a známými, častěji zamítali možnost registrovaného partnerství, byli přesvědčeni o jeho nepotřebnosti, nebo volili nejednoznačnou odpověď.

Věřící ukazují menší dávku tolerance k homosexuálům oproti nevěřícím.

Věřící také ve většině případů neschvalují možnost homosexuálního páru vychovávat děti

ZÁVĚR

Přestože je téma dítěte v registrovaném partnerství široce diskutované, mnoho lidí na něj nemá zcela jasný názor. Vzhledem k tomu, že jsem patřila mezi ně, rozhodla jsem se tématu věnovat tak, abych dostala odpověď.

O problematiku registrovaného partnerství jsem se začala zajímat až v poměrně nedávné době, kdy se téma hojně diskutovalo v médiích z důvodu schválení zákona o registrovaném partnerství. Nikdy jsem nebyla zaujata proti homosexuálům, přesto se však musím přiznat, že můj postoj k výchově dítěte homosexuálními páry byl spíše skeptický.

K utvoření uceleného pohledu na homosexualitu a homosexuální rodinu bylo nutné se na ni podívat ze všech úhlů současnosti i historie, zaměřit se na argumenty pro, stejně jako na argumenty proti.

Názory společnosti na otázku možnosti vychovávat dítě v registrovaném partnerství jsou velmi rozmanité. Je mnoho lidí, kteří sice s registrovaným partnerstvím souhlasí, ovšem k výchově dětí homosexuálními páry se staví negativně.

Je nezvratné, že homosexuální orientace rodičů má různé efekty na vývoj dítěte. Děti homosexuálních párů bývají otevřenější sexuálním experimentům se stejným pohlavím a ve společnosti nehrají tradičně ženské a mužské role. Nedá se však říci, že by výchova dítěte v homosexuální rodině byla nějakým způsobem neplnohodnotná. Naopak je třeba zdůraznit, že děti vychovávané homosexuálními rodiči jsou vedeny k větší toleranci vůči odlišnostem v lidské společnosti, což osobně považuji za obrovský přínos.

Sama jsem překvapena jak jednoznačný pozitivní závěr jsem si v průběhu práce na tomto tématu vytvořila. Argumenty pro výchovu dítěte homosexuálními rodiči jsou velmi přesvědčivé, je ovšem zapotřebí nezpochybnitelných výzkumů o této oblasti, které by bylo možno generalizovat.

I můj vlastní výzkum mě přesvědčil, že postoj společnosti k odlišnostem jako je homosexualita je stále více tolerantní a míra tolerance začíná být srovnatelná se státy, kde byly demokratické systémy zavedeny dříve, než u nás. Skutečnost, že se zde v minulosti o homosexualitě nemluvilo ovlivnila názory střední a starší generace. Mladší generace se oproti tomu

o problematiku homosexuality a možností vychovávat dítě homosexuálními rodiči zajímá, diskutuje o ní, tudíž je tolerantnější a vytváří tím i tolerantnější společnost.

Děti jsou nejšťastnější doma, kde dostávají lásku a péči a je jim jedno, jestli jim ji dávají dva jedinci odlišného pohlaví, nebo ne. Zapomeňme na předsudky a dívejme se na člověka a jeho kvality.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY*Monografické publikace*

- [1] BIBLARZ , T.: *How does the sexual orientation of patente matter?* Englewood Cliffs , Prentice – Hall 1989.
- [2] BRTNÍKOVÁ , M. : *Sex ? AIDS !* Horizont , Praha 1989. ISBN 80-7012-021-5
- [3] CRAWFORD , MC LEOD , LAMBINI S.: *Professional Psychology : Research And Praktice.* Williams and Wilkins , Baltimore 1991.
- [4] DAILEY, T. J.: *Homosexuál Parenting : Placing children at risk.* Hartwork Park Press , Nex York 2002.
- [5] HARTL, P.: *Psychologický slovník.* Portál , Praha 2000. ISBN 80-7178-303-X
- [6] HORSKÝ, J.: *Rodina našich předků.* Nakladatelství Lidové noviny , Prah 1997. ISBN 80-7106-195-6
- [7] MATOUŠEK , O.: *Rodina jako instituce a vztahová síť.* SLON , Praha 1993. ISBN 80-9014-24
- [8] MOŽNÝ, I.: *Moderní rodina (mýty a skutečnosti).* Blok , Brno 1990. ISBN 80-7029-018-8
- [9] MOŽNÝ, I.: *Sociologie rodiny .* Sociologické nakladatelství , Praha 2002. ISBN 80-86429-05-9
- [10] RABOCH, J.: *Očima sexuologa.* Avicenum , Praha 1988.
- [11] ŘEZÁČ, J.: *Sociální psychologie.* Paido , Brno 1998. ISBN 80-85931-48-6
- [12] SAGHIR, M.: *Male and Female homosexuality.* Williams and Wilkins , Baltimore 1973.
- [13] STACEY, J.: *Does the sexual orientation of patente matter?* Englewood , Cliffs Hall 2001.
- [14] STANTON, G.: *Marriage on trial : the case against same sex marriage and Parenting.* Inter Varosity Press, Dovenwrs Grove 2004.

[15] TOFFLER, A.: *Nová civilizace : třetí vlna a její důsledky*. Dokořán , Praha 2001.

ISBN 80-8656-900-4

[16] VÝROST, J.: *Aplikovaná sociální psychologie*. Grada , Praha 2001. ISBN 80-2470 – 18-04

Seriálové publikace

[17] *Children's Voice Artikle*. Raibow Trust, Southern Region , Volume 15 , 2006.

[18] *Family matters* . Lang, New York Bern , No. 59 2001.

[19] *Magazín Práva*. Borgis , Praha 09/ 2000. ISSN 1214-5611

[20] *Psychologie dnes*. Portál , Praha , č.5 , 2004 .ISSN 1211-5886

Elektronické zdroje

[21] KLUCI , [online] ,[7.5.2007]. DOSTUPNÉ < [http:// www.kluci.cz](http://www.kluci.cz)>

[22] REGISTRUVANE PARTNERSTVI , [online], [1.5.2007] . DOSTUPNE
< <http://www.registrovane.partnerstvi.cz>>

[23] WIKIPEDIA, [online], [30.4.2007]. DOSTUPNE <http://www.wikipedia.org>

Ostatní zdroje

[24] *Práva dítěte v dokumentech*. Themis , Praha 1999. ISBN 80-8521-56-7

[25] Zákon č. 94/1963 Sb. , o rodině, ve znění pozdějších předpisů

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr.1 Pohlaví respondentů [vlastní zpracování]	46
Obr.2 Věková struktura [vlastní zpracování]	47
Obr.3 Nejvyšší dosažené vzdělání [vlastní zpracování]	47
Obr.4 Počet obyvatel v místě bydliště [vlastní zpracování].....	48
Obr.5 Vyznání [vlastní zpracování].....	48
Obr.6 Je homosexuální orientace vrozená? [vlastní zpracování].....	49
Obr.7. Kdo nejvíce ovlivnil Váš názor na homosexualitu? [vl.zprac]	49
Obr.8 Myslíte si, že poznáte homosexuálního člověka? [vl.zprac].....	50
Obr.9 Myslíte si, že je správné, že se k homosexuální orientaci hlásí známé osobnosti?.....	50
Obr.10 Ovlivňuje prostředí v němž se pohybujete Váš názor na homosexualitu?.....	51
Obr.11 Myslíte si, že jsou homosexuálové v ČR diskriminováni?[vl.zprac.].....	51
Obr.12 Myslíte si, že je zákon o registrovaném partnerství potřebný?[vl.zprac.].....	52
Obr.13 Souhlasíte se schválením zákona o registrovaném partnerství?[vl.zprac.].....	52
Obr.14 Ovlivní významně schválení zákona a registrovaném partnerství sociální situaci homosexuálů?[vlastní zpracování].....	53
Obr.15 Co by Vám nejvíce vadilo kdybyste byl/a v situaci homosexuálů?	53
Obr.16 Vadilo by Vám mít homosexuálního člověka jako kolegu/kolegyni v práci?.....	54
Obr.17 Vadilo by Vám kdyby Vaše dítě učil gay/lesba? [vlastní zpracování].....	54
Obr.18 Myslíte si, že je správné aby homosexuální páry měly děti? [vl.zprac].....	55
Obr.19 Komu byste přidělil/a dítě do pěstounské péče? [vlastní zpracování].....	55